

Serçe, U. (2022). Demokrasiye geçiş sürecinde İspanya solu. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(42), 117-168.

DOI: 10.21550/sosbilder.979424
Araştırma Makalesi / Research Article

DEMOKRASİYE GEÇİŞ SÜRECİNDE İSPANYA SOLU

Uğur SERÇE*

Gönderim Tarihi / Sending Date: 5 Ağustos / August 2021

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 2 Kasım / November 2021

ÖZET

Bu çalışmada, Francisco Franco'nun 1975 yılında ölümünün ardından demokrasiye geçiş sürecinde İspanya solunun takip ettiği politikalar incelenmektedir. İnceleme, ülkede solu temsil eden iki büyük parti olan İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) ve İspanya Komünist Partisi (PCE) tarafından izlenen politikalardan yola çıkılarak gerçekleştirilmektedir. İspanya'da, 1975 ile 1982 yılları arasında demokratik bir yönetim kurulurken, PSOE ve PCE'nin kritik konularda ne tarz bir tutum içerisinde oldukları ve demokratikleşme sürecine ne şekilde katkı sundukları, çalışmanın odak noktalarını teşkil etmektedir. Benimsemiş oldukları tutumların sözü edilen partiler üzerinde yaratmış olduğu etki de bu kapsamda değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Yapılan değerlendirmelerde, Nicos Poulantzas'ın, diktatörlük rejimlerinin yıkılmasına ilişkin olarak yapmış olduğu analizlerden yararlanılmaktadır. Belirtilenlere ilaveten ele alınan dönemde ülkenin içerisinde bulunduğu siyasi ve ekonomik koşullar da çalışma içerisinde önemli yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İspanya solu, Franco, demokrasiye geçiş, PCE, PSOE

The Spanish Left During the Transition to Democracy

ABSTRACT

In this study, the policies followed by the Spanish left during the transition to democracy after the death of Franco in Spain are analysed. The analysis is based on the policies followed by the two major parties representing the left in the country, Spanish Socialist Workers' Party (PSOE) and Communist Party of Spain (PCE). The attitude of the PSOE and the PCE on critical issues and how they contributed to the democratization process, while the democratic administration was established between 1975-1982 in Spain, are

* Öğr. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğe Bağlı Bölümler, Çanakkale / TÜRKİYE, ugurserce@comu.edu.tr

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 23 Sayı: 42 / Volume: 23 Issue: 42

the focal points of the study. The impact of the adopted attitudes on the mentioned parties is also evaluated within this scope. The analyses of Nicos Poulantzas on the overthrow of dictatorships are used in the evaluations. In addition to the aforementioned, the political and economic conditions of the country in the examined period also occupy an important place in the study.

Key words: *Spanish left, Franco, transition to democracy, PCE, PSOE*

Giriş

İspanya'ya, iç savaşın sona erdiği 1939'dan itibaren 36 yıl boyunca dikta rejimi hâkimdi. Rejimin başındaki Francisco Franco'nun çok geniş yetkilere sahip olduğu bu düzen içerisinde, siyasi ve toplumsal alana tek seslilik egemendi. 1960'ların ikinci yarısından itibaren ise rejim eski gücünü yitirirken, ülkenin geleceğine dair çeşitli tartişmalar yürütölmeye başlandı. Franco 1975 yılında hayatını kaybettiğinde, bu tartişmalar hız kazandı ve bazı senaryolar öne çıktı. Bunlardan biri de demokrasiye geçişti. Ülkede 1960'lı yıllarda yaşanan sosyal ve ekonomik dönüşüm, toplumun çehresini epeyce değiştirmiş, rejimin baskıcı yapısına karşın hak ve özgürlük mücadelelerin güç kazandığı görölmüştü. Bu bakımdan toplumda demokrasiye geçiş yönünde bir irade mevcuttu. Ancak Franco döneminde inşa edilmiş olan yeni devletin ayrıcalıklı kesimlerinin, sahip buldukları konumları kolayca terk etmeleri beklenemezdi. Ayrıca ülkede iç savaş hatıraları da hâlen canlılığını sürdürmekteydi; bu durum, demokrasiye geçiş konusunda fikir birliği içerisinde olsalar da farklı toplumsal kesimlerin ve bunların temsilcilerinin birbirlerine derin bir şüphe ile yaklaşmalarını beraberinde getirmekteydi. Dolayısıyla dönüşüm yönünde bir talep ve irade mevcut olsa da içerisinde bulunulan şartlar bunun kolay gerçeleştirilemeyeceğini ortaya koymaktaydı.

İspanya İç Savaşı'ndan mağlup ayrılan ve Franco dönemi boyunca büyük bir baskı altında tutulan sol açasından da demokrasiye geçiş yılları önemli bir fırsatı temsil ediyordu. İspanya solu, diktatörlük

yıllarının özellikle ilk aşamasında ÷lke dışında örgütlenmek durumunda kalmış, ÷lke içerisindeki faaliyetlerini ise gizli bir şekilde yürütmüştü. Bu bakımdan, rejimin çözümlenmesi, İspanya solunun yeniden kuvvet kazanmasına olanak sağlamıştı. Süreç içerisinde ise solun köklü partilerinden İspanyol Sosyalist İşçi Partisi'nin (PSOE) öne çıktığı görülecekti. Bu çalışmanın inceleme konusunu da demokratikleşme sürecinde PSOE'nin ve İspanya solunun bir diğer köklü partisi olan İspanya Komünist Partisi'nin (PCE) takip ettiği politikalar teşkil etmektedir. Bu noktada, politikaları incelenecek olan iki partinin kuruluş yıllarına dair bazı bilgiler vermek de yerinde olacaktır. 1879 yılında, sonrasında Genel İşçi Sendikası'nı (UGT) da kuracak olan Pablo Iglesias Posse tarafından kurulan PSOE, başlangıçta tamamen işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda hareket etme kararlılığı içerisinde olan bir partidir. Parti içerisinde, bu tarihlerde, “burjuva partileri” ile ortak hareket etmeme yönünde kuvvetli bir irade mevcuttur. Ancak söz konusu irade, sanayileşmenin zayıf, kuvvetli bir işçi sınıfı hareketinin ortaya çıkmasının ise hayli güç olduğu bir ortamda, henüz 1900'lerin başlarında büyük oranda kırılmıştır. Parti'nin Cumhuriyetçilerle birlikte hareket etmeye başlamasının ardından ise Pablo Iglesias Posse 1910 yılında parlamentoya girmiş, PSOE bu tarihlerden itibaren demokratikleşmeyi önceleyen bir tutum içerisine girmiştir (Aguiar, 2006: 5-6). PSOE'ye hâkim olan bu yeni yaklaşım, bir süre sonra parti içerisinde ciddi derecede rahatsızlıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Parti'nin Komünist Enternasyonal'e katılmama kararı alması ile birlikte PSOE içerisindeki rahatsızlık daha da şiddetlenmiştir. Bu durum, 1919 ve 1921 yıllarında, partiden ayrılan gruplarca oluşturulan iki ayrı komünist partinin¹ ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Bu iki partinin 1921 yılının Kasım ayına geldiğinde bir araya gelmesi ile birlikte ise PCE kurulmuştur (Nicastro, 1979: 42-43). Proleterya diktatörlüğü kurma

¹ Bu partiler, İspanyol Komünist Partisi (*Partido Comunista Español*) ve İspanyol Komünist İşçi Partisi (*Partido Comunista Obrero Español*) idi.

hedefindeki PCE, ilerleyen yıllar boyunca İspanya’da komünistlerin siyasal alandaki en kuvvetli temsilcisi olmuştur. PSOE’nin ise zaman zaman radikal bir söylemi benimsemekle birlikte genel olarak Cumhuriyetçi bir çizgide hareket ettiği ve çoğunlukla esnek bir tutum içerisinde olduğu görölmüştür.

İspanya’daki demokratikleşme süreci ve anılan iki partinin süreç içerisinde aldığı pozisyonlar, diktatörlüklerin çözölüşüne ve demokratik dönüşümlere ilişkin olarak Nicos Poulantzas’ın geliştirdiği kuramsal çözümlemelerden yararlanılarak incelenmektedir. Portekiz, Yunanistan ve İspanya’da 1970’lerde yaşanan dönüşümlerin karşılaştırmalı bir analizini yaptığı *The Crisis of the Dictatorships* adlı çalışmasında Poulantzas (1976: 58), bu ölkelerde özellikle 1960’lı yıllardan itibaren yaşanan sanayileşme sürecinde burjuvazi içerisinde güç kazanan “iç burjuvazi”nin varlığına dikkat çekmiş, burjuvazinin yeni fraksiyonu ile işçi sınıfı ve halk kitleleri arasında, zaman içerisinde, “konjonktürel ve taktiksel bir çıkar çakışması”nın ortaya çıktığını ve bunun demokratik dönüşümün önünü açtığını savunmuştur. Düşünür, sanayileşme politikaları neticesinde öne çıkan ve etkinliğini artırması bu politikaların devamına bağlı olan iç burjuvazi ile yabancı sermaye ile olan işbirliğinden beslenen ve esas olarak ticaret ve finans alanlarında faaliyet yürüten komprador burjuvazi (comprador bourgeoisie) arasındaki çıkar farklılığına da dikkat çekmiştir. Poulantzas’ın tarif ettiği biçimiyle iç burjuvazi (1976: 42-44), artı değerin önemli bir kısmını yabancı sermayeye ve onunla işbirliği içerisindeki komprador burjuvaziye kaptırdığından, sermayenin bu kesimlerinden farklı çıkarları temsil etmektedir. Bu bakımdan, temel olarak ölkedeki sanayi sektörünün gelişimine odaklanmış olan iç burjuvazi açısından, yabancı sermayeyle ve onun ortakları ile yürüttüğu rekabette, kendisine daha avantajlı koşullar yaratacak olan müdahaleci bir politika faydalı olacaktır. şunu da önemle belirtmek gerekir ki, Poulantzas’a göre iç burjuvazi, bazı noktalarda geniş toplumsal kesimlerle çıkar ortaklıklarına sahip olsa da

yabancı sermayeden gerçek anlamda bağımsız ve anti-emperyalist bir mücadele içerisinde yer alabilecek bir sınıf olma özelliği taşımaz. Sermayenin bu fraksiyonunun gelişimi de diğer fraksiyonlarda olduğu gibi üretimin ve emek süreçlerinin uluslararasılaşmasıyla örtüşmektedir.

Poulantzas, İspanya özelinde, demokratikleşme süreci içerisinde toplumsal hareketlerin, özellikle de solun yerine ilişkin değerlendirmelere oldukça sınırlı bir biçimde yer vermiş olsa da yazarın değerlendirmeleri İspanya demokrasisinin ulusal ve uluslararası boyuttaki hangi koşullar çerçevesinde şekillendiğini anlamlandırmak açısından önemlidir. Bu yönüyle Poulantzas'ın *The Crisis of the Dictatorships* adlı çalışması, İspanya'da sol partileri esnek bir tutum almaya zorlayan koşulları daha geniş bir perspektiften değerlendirmeye de olanak sağlamaktadır. Politik yapıdaki dönüşümün sosyoekonomik gelişim olgusundan hareketle izah edildiği, bu yapılırken egemen sınıflar içerisindeki çelişkilerin ve sanayileşmiş kapitalist ülkelerle diğerleri arasındaki bağımlılık ilişkisinin de yok sayılmadıđı² bu yaklaşım biçimi, demokratikleşme sürecinin aktörleri arasındaki PSOE ve PCE'nin gerçekleştirmek durumunda kaldığı kritik hamleleri anlamlandırmayı kolaylaştırıcı bir teorik çerçeve sunmaktadır. Sözü edilen çerçevenin katkısıyla bu çalışmada, İspanya'da PSOE'nin 1982 yılında iktidarı elde etmesine giden yolun analizi de gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

² Siyasi yapıdaki kapsamlı dönüşümlerin ekonomik alandaki gelişmelere bağımlı olduğu, modernleşme teorisinin de temel iddiaları arasındadır. Örneğin modernleşme kuramının öncüleri arasında yer alan Seymour Martin Lipset, demokrasiyi ekonomik kalkınmanın bir neticesi olarak ele almış; refah seviyesinin, sanayileşme derecesinin, şehirleşmenin ve eğitimli nüfus oranına ilişkin verilerin demokrasiler için kritik olduğunu savunmuştur (Lipset, 1959). Bu yaklaşım, demokratikleşme süreçlerini inceleyen pek çok araştırmacı tarafından da benimsenmiştir. Ancak gerek merkez ülkelerle diğerleri arasındaki bağımlılık ilişkilerini yok saymaları, gerekse de egemen sınıfların temsil ettiği çıkarlara ve bunların devletle olan ilişkilerine oldukça sınırlı bir biçimde yer vermeleri nedeniyle, bu çalışmada bu tip incelemelerin sunduğu teorik çerçeveden hareket etmek tercih edilmemiştir.

İlaveten, çalışmanın bir hedefi de PSOE'nin ne tür koşullar çerçevesinde ve attığı hangi adımlar sayesinde PCE'ye kıyasla demokratikleşmenin daha etkili bir aktörü olmayı başardığıdır. Bu amaçlarla çalışmada ilk olarak, Franco döneminde ülkeye nasıl bir siyasal ve ekonomik yapının hâkim olduğuna dair genel bilgi verilmiştir. Ardından, demokratikleşme yılları, önemli kırılma anları baz alınarak bölümlendirilmiş; süreç içerisindeki kritik gelişmeler, PSOE ve PCE'nin izlemiş oldukları politikalara odaklanılarak ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise solun iki büyük partisinin demokrasiye geçişteki rollerine ve süreçten nasıl etkilendiklerine dair genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Franco Döneminde İspanya

1.1. Otarşı Yılları (1939-1958)

Franco'nun 1939 yılında İspanya İç Savaşı'ndan zaferle çıkması, ülke yönetiminin ilerleyen yıllardaki seyrini belirleyecek iki önemli gelişmeyi beraberinde getirdi. Bunlardan birincisi, solun ve liberalizmin tümünden tasfiyesiydi. İç savaş öncesinde, 1931 ile 1936 yılları arasında İspanya'ya demokratik bir cumhuriyet rejimi hâkim olmuş, savaş yıllarında ise rejim devrimci bir karakter kazanmıştı. Yeni düzen kurulduğunda, iç savaşta karşı cephede yer alanlar büyük bir baskı altına alınarak, cumhuriyet döneminin sol ve liberal unsurları tamamen etkisiz hâle getirilecekti. İkinci önemli gelişme, Franco'nun ülkede hızlı bir biçimde geniş bir otorite tesis etmesiydi. Franco, bunu, 9 Ağustos 1939 tarihli liderlik yasası ile çok büyük oranda gerçekleştirdi. Yasa, parlamentonun bütün yetkililerinin kalıcı olarak Franco'ya devrini içeriyordu. Bu yasanın birkaç gün sonrasında, ülkenin tek partisi olan Falange'm³ statüsü de Franco'nun parti üzerindeki hâkimiyeti daha da genişletilecek bir biçimde revize edilecekti. (Payne, 1999: 310).

³ Partinin tam adı, *Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista* idi.

Böylece Franco, zaferini ilan etmesinin hemen ardından, ülke yönetiminde tam bir kontrol sağlamıştı. Ancak iç savaşın meydana getirdiği yıkım düşünöldüğünde, “Yeni Devlet”in hızla el atması gereken pek çok sorun varlığını sürdürmekteydi. Bunların başında, kıtlık düzeyine varan yoksulluk geliyordu. Hayat pahalılığı, savaş öncesine kıyasla ciddi derecede artmış durumdaydı. Yoksul kesimin nüfus içerisindeki oranı gitgide artıyordu. Ücretlerdeki düşüş ve temel besin maddelerine erişememe sorunu, bu kesimi salgın hastalıklara da açık hâle getirmekteydi. Ekonomik koşulların ağırlığının toplum üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, yeni rejimin otoritelerince de takip ediliyor, zaman zaman Franco’ya rapor ediliyordu (Blanco, 2020: 9-14). Franco’nun ekonomi alanına yönelik olarak takip ettiği politikalar ise esas olarak, büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eder bir içeriğe sahipti. Ülkedeki iktidar blokunun komprador burjuvazi ile beraber asli bileşeni olan ve rejim üzerinde son derece kuvvetli bir politik etkisi bulunan büyük toprak sahiplerinin (Poulantzas, 1976: 12) desteğini yitirmek, Franco’nun ülkedeki kontrolü kaybetmesine yol açabilirdi. İç savaş yıllarında Kilise ile beraber Francocu güçlerin en büyük destekçileri arasında yer alan bu sınıfın sahip olduğu güç, rejimin tarım alanındaki mevcut yapıyı muhafaza etmesinin temel nedeniydi. Bu koşullarda rejim, ekonomiye yeni kaynaklar sağlamanın esas yolu olarak sanayileşmeyi benimsedi. Mevcut düzeni bozmadan ve büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını zedelemeyen yürütölen bir sanayileşme politikası, 1940’lı yıllar boyunca takip edildi (Kaya, 2019: 65-66). Amaç, kısa zamanda kendi kendine yeten bir ülke hâline gelmekti. Otarşi politikası, dış yardımların tamamen kesilmiş olduğu bir ortamda, içine düşölen çaresizliğin de bir neticesiydi. İkinci Dünya Savaşı’nın meydana getirmiş olduğu belirsizlik ortamında pek çok Avrupa ülkesi de pazar ekonomisinin risklerini göze alamaz vaziyetteydi. İspanya’nın,

Avrupa'nın geri kalanından izole edilerek⁴ ekonomik desteklerden mahrum bırakılması, ülke için "kendine yeterliliği" bir anlamda zorunlu kılıyordu. Aynı koşullar, Franco'nun otarşiyi vatansverliğin bir gereği olarak sunmasını da olanaklı kıldı. Bu vurgu, '40'ların kemer sıkma politikalarına da düzenli olarak eşlik etti (Carr, 1982: 739-740). İç savaş yıllarındaki ve öncesindeki kitlesel hareketlerin tamamen ortadan kaldırıldığı bu süreçte, toplumsal barışın, korporatist bir ideoloji etrafında örölmeye çalışıldığı göröldü. Temelinde ailenin, tepesinde ise devletin yer aldığı piramidal bir yapı olarak tarif edilen İspanya toplumunda, sendikalar da korporatif sisteme uygun bir biçimde devletin kontrolü altına alındı (Foweraker, 1987: 59).

İspanya'da 1950'ler ise ekonomik sorunların varlığını sürdürdüğü ancak ülkeye yönelik izolasyonun bir ölçüde kırıldığı yıllar oldu. Batı'nın, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) İspanya'ya karşı tutumu, 1950'li yılların başlarından itibaren değişim göstermeye başladı. Bu süreçte İspanya, ilk olarak Fransa, İtalya ve İngiltere ile ticari ilişkilerini normalleştirdi; ardından da ABD ile yakın ilişkiler kurarak 1950 yılında bu ülkeden ciddi bir ekonomik yardım elde etmeyi başardı. Ertesi yıl, aralarında ABD, İngiltere ve Fransa'nın da yer aldığı 18 ülke, Madrid'e büyükelçilerini yeniden gönderdi. Böylece, ticari ilişkilerin ardından diplomatik ilişkilerde de normalleşe içerisine girildi. İlerleyen yıllarda ise ülke, uluslararası kuruluşlarda da yerini almaya başladı.

⁴ İspanya'nın izole edilmesinde, Franco'nun İspanya İç Savaşı'nda Almanya'dan ve İtalya'dan almış olduğu yoğun destek etkili olmuştu. İzolasyonun bu durumla da bağlantılı olan bir diğer nedeni, İkinci Dünya Savaşı döneminde Franco rejiminin takip ettiği politikalarıdır. Rejim, savaşa doğrudan katılmamış ancak Mihver devletleri yanlısı bir politika izlemişti. Franco, savaşın sonlarına doğru "tarafsızlık" vurgusunu artırsa da ülkesinin imajını toparlayamamış, savaşın galipleri 1945'in Temmuz ayında Potsdam'da bir araya geldiklerinde de Avrupa'nın tarafsızları arasında Birleşmiş Milletler'in kuruluşu için davet etmedikleri tek devlet İspanya olmuştu (Bowen, 2006: 59).

1955'te Birleřmiř Milletler'in, 1959 yılında ise Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü'nün (OECC)⁵ tam üyesi olan İspanya, bu süreçte Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası kapsamındaki ülkeler arasında yerini aldı (Rodríguez 2006: 324). Tüm bu gelişmeler, esasen doğrudan Soğuk Savaş'ın yaratmış olduğu atmosferin birer neticesiydi. Soğuk Savaş faktörü, ABD'nin İspanya ile kurduğu ilişkilerde, diğer ülkelerinkine kıyasla çok daha fazla belirleyiciydi. Özellikle 1950 yılının Haziran ayında başlayan Kore Savaş'ının ardından, ABD İspanya ile ilişkilerini düzeltme yoluna gitmiş, iki ülke arasında stratejik bir işbirliği kurulmuştu. Bu yıllarda, ABD açısından İspanya, Orta Avrupa'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tarafından işgal edilmesi hâlinde savunma hattı vazifesi görebilecek bir ülke olarak görülüyordu. Franco'nun Kore'ye asker göndermek için sunduğu ancak Truman tarafından reddedilen teklif ise bu dönemde İspanya'nın Batı ile ilişkilerini geliştirme yönündeki hevesini göstermek bakımından önemli bir girişimi temsil ediyordu (Bowen, 2017: 89, 120). 1950'lere dair ilave edilmesi gereken bir husus da tüm çabalarına karşım İspanya'nın bu yıllarda Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) kabul edilmemiş olmasıydı. Batı dünyası ile kurmuş olduğu ilişkilere karşım ülkedeki rejimin karakteri, İspanya'nın söz konusu örgütlere kabul edilmesini engelliyordu (Rodríguez, 2006: 324).

İç savaşın devamında gelen kabaca ilk on yıllık süreç, İspanya solu açısından ise büyük bir belirsizliği temsil ediyordu. Savaşın sonunda pek çok cumhuriyet taraftarı, ülkeyi terk etti. Sınır komşusu olan Fransa, en fazla göçün yaşandığı ülkelerden biriydi. 1944 yılında PSOE'nin yeniden kurulduğu yer de Fransa'nın Toulouse şehri oldu. Bu dönemde partinin sürgündeki liderlerinin gayretleri esas olarak Batılı güçleri

⁵ Örgütün adı, 1961 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) olarak değiştirilecektir.

Franco karşıtı bir müdahaleye zorlamak yönündeydi (Preston, 1988: 208). İspanya'da kalan sosyalistler ise bir anlamda hayatta kalma mücadelesi vermekteydi. İçerisinde bulunulan koşullarda sol, mücadelesini açıktan sürdürme imkânına sahip değildi. Ancak PSOE, bu dönemde yeraltı muhalefeti organize etme konusunda da başarılı olamadı. 1945 ile 1953 yılları arasında, partinin 6 yöneticisi tutuklandı (Heywood, 1987: 198). 1950'lerde ise Toulouse'a yönelik tepkiler artarken, sürgündeki liderlerin parti üzerindeki eski ağırlığı ortadan kalkmaya başladı. Tepkilerin temel nedenini, parti merkezinin kontrolü tamamen kendi elinde tutma yönündeki tutumu oluşturuyordu. Bu yıllarda, İspanya'nın çeşitli şehirlerinde, partiyle ilişiği olmayan sosyalist grupların yavaş yavaş güç kazanmaya başladığı da görülyordu (Preston, 1988: 208-209).

PCE cephesine geçtiğimizde de karşımıza çıkan manzara benzerdi. Parti, iç savaşın ardından sürgündeki örgütlenme ile içerideki gizli hareket arasında ikiye bölünmüştü. Partinin üst kademelerindeki yöneticilerinin bir bölümü, ilk önce Fransa'ya, ardından da SSCB'ye geçti. Parti üyeleri arasında Güney Amerika ve Orta Amerika ülkelerine sığınanlar da çoktu (Nicastro, 1979: 51). Ancak parti üyelerinin zorunlu göçünün esas adresi, sınır komşusu olan Fransa idi. Bu sırada İkinci Dünya Savaşı devam etmekteydi ve faşizme karşı özellikle Paris çevresinde verilen mücadeleye, İspanya'dan sürülen komünistler de aktif bir biçimde dâhil olmuştu. Şehir, 1944'te Nazi işgalinden kurtarıldığında PCE yeni hedefi, İspanya'nın Franco'dan kurtarılması olarak belirledi. Bu hedefe ulaşmak için ilk etapta sınırda bir bölge elde edilerek burada geçici bir hükümet kurulacak, ardından da içeride bir isyan dalgası başlatılarak Mihver karşıtı devletlerin desteğıyle İspanya geri kazanılacaktı. Gerilla mücadelesi 1949 yılına değin aktif bir biçimde sürdürüldü ancak başarıya ulaşamadı. Bu politika 1951'e kadar fikri düzeyde de varlığını sürdürse de sonradan tamamen terk edildi (Anson, 2002: 37-42). PCE'nin Franco karşıtı mücadelesi, 1950'lerde esas olarak

içerideki gizli örgütlenmeler üzerinden devam etti. Bunların çoğunluğunu, işçi örgütlenmeleri teşkil etmekteydi. Parti, ayrıca üniversitelerdeki öğrenci grupları ile de yakın temas hâlindeydi. 1951 yılında Barselona’da tramvay ücretlerine yapılan zammın ardından başlatılan grevin kısa zamanda kitlesel bir karakter kazanması ve başarıyla sonuçlanması, partinin ‘50’lerdeki yeni yönelimini şekillendirmekte etkili oldu. 1960’lara doğru sendikal hareketlerin ivme kazanması ile birlikte PCE’nin ekseni de netleşecek, partinin rejim karşıtı mücadelesinde şiddet hareketleri, yerini, işçi örgütlenmelerine sızma yoluyla yürütülen faaliyetlere bırakacaktı (Nicastro, 1979: 53; Anson, 2002: 66-68).

1.2. Otarşinin Sonu ve Kalkınmacılık (1959-1975)

1950’lerde İspanya’ya yönelik tecridin bir ölçüde kırılmış olması, ülkede ekonomik sorunların derinleşmesinin dış borçlar yoluyla bir süreliğine ötelenebilmesini sağlamıştı. Ancak “50”lerin sonuna gelindiğinde, bu politikanın çok uzun süre devam ettirilemeyeceği görüldü. Yüksek enflasyon, işsizlik, dış ticaret açığı gibi sorunlar kronikleşmiş, ülke, dış borçlarının faizlerini dahi ödeyemeyecek hâle gelmişti. Franco rejimi, çıkışı, ithal ikameci politikaları terk ederek ihracat odaklı bir sanayileşme politikasını takip etmekte buldu. 1959-1975 yılları arasını kapsayan “desarrolismo” (kalkınmacılık) döneminin başında, ilk olarak ülkenin ulusal para birimi olan “peseta”nın değeri düşürülerek, hem ülkeye yabancı yatırımcıları çekmek hem de ihracatı artırmak hedeflendi. Maaş ve ücretlere getirilen sınırlamaların da katkısıyla kısa zamanda bu hedeflere ulaşıldı (Kaya, 2019: 69-71). 1959 yılında açıklanan “İstikrar ve Serbestleşme Planı” ile başlatılan süreç içerisinde, daha önceleri büyük oranda dışa kapalı olan İspanya ekonomisi, pek çok yeni gelir kaynağı ile tanıştı. Bunlar arasında, uluslararası ticaret, yabancı yatırımlar, Avrupa ülkelerine göç eden işçilerin gönderdiği dövizler ve turizm gelirleri öne çıkmaktaydı. 1960’lı yıllar, bu bakımdan, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilerleyen yıllarda

devam edecek yakınlaşmanın başlangıcını da sağladı (Harrison ve Corkill, 2004: 2). İktidar blokunun bileşenlerinden özellikle komprador burjuvazinin çıkarlarıyla da son derece uyumlu olan bu büyüme modeli, Poulantzas'ın bağımlı ülkelerdeki sanayileşmenin ortak özellikleri arasında saydığı, sınırlı teknolojinin kullanıldığı bir sanayi üretiminin ve düşük seviyede tutulan bir emek verimliliğinin İspanya'daki sanayileşme sürecine de damgasını vurmasına yol açtı. Bu yapı içerisinde artı değer de büyük oranda merkez ülkelere aktarılmaktaydı (Poulantzas, 1976: 14). Öte yandan, kalkınma hamlesine paralel olarak ülkedeki sınıfsal yapı da farklılaşmakta, etkilerini özellikle 1960'ların sonlarından itibaren göstermeye başlayacak bir toplumsal dönüşüm hızlı bir biçimde gerçekleşmekteydi. 1960-1974 arasında yıllık ortalama yüzde 6,9'luk büyümeye tanıklık edilen bu dönemde, kişi başına düşen gelirin 300 dolar seviyesinden 3260 dolara ulaştığı görüldü. Hızlı sanayileşme, şehir nüfusunun artışını da beraberinde getirdi. 1950'lerde yüzde 48 civarında olan tarımsal alandaki iş gücünün oranı, 1975 yılına gelindiğinde yüzde 22'ye kadar inecekti. Eş zamanlı olarak, hizmet sektöründeki çalışanların oranında kayda değer bir artış meydana geldi (Powell, 2016: 42).

Ekonomik liberalleşme süreci ile ülkede 1950'lerin sonlarına değin varlığını sürdüren korporatist yapıya son verilirken, bu yapıdan artakalan "grev yasağı" gibi kısıtlamalara dokunulmadığı; aksine verimliliği ve etkililiği artırmayı sağlamak gibi gerekçelerle işten çıkarmaların kolaylaştırıldığı da görülmekteydi. 1970'li yılların ortalarına değin sürecek olan liberalleşme, yalnızca ekonomiyi kapsamakta, siyasi ve toplumsal alanda gerçekleştirilebilecek birtakım demokratik reformları içermemekteydi. (Kaya, 2009: 73). Örneğin "İstikrar ve Serbestleşme Planı"nın devreye sokulmasının birkaç yıl sonrasında, işçilerin konfederasyon düzeyindeki örgütlenmelerinden biri olan, PCE ile ilişkili İşçi Komisyonları Sendikal Konfederasyonu'nun (CC.OO) resmi olarak kuruluğu gerçekleştirilmiş; ancak konfederasyon, çok geçmeden 1967 yılında yasa dışı ilan edilmişti. řu da var ki, yasal

kabul edilmemelerine karşın sendikaların faaliyetlerinde özellikle 1960'lı yılların sonlarından itibaren kayda değer bir artış gözlenecekti. Bu dönemde rejim açasından rahatsızlık verici bir başka durum da sosyoekonomik dönüşümle beraber artış gösteren üniversite eğitiminin, Franco aleyhtarı bir öğrenci hareketinin de önünü açmış olmasıydı (Powell, 2016: 43).

Öğrenci muhalefetinin ve işçi hareketlerinin etkinliği, ekonomik büyümenin de hız kesmesiyle 1970'lere gelindiğinde daha arttı. Bu dönemde, toplumsal dönüşümün ve şehirleşmenin, mücadele alanlarını da eskiye kıyasla epeyce genişlettiğine tanıklık edildi. Şehirli orta sınıfın yükselişi ile beraber, iş koşullarının dışında, önceleri gündemde olmayan çeşitli sosyal haklara yönelik talepler de öne çıkmaya başlamıştı. Kadın mücadelesi kuvvetlenmekteydi. Hızlı sanayileşme ve şehirleşme, köylülerin de harekete geçmesine yol açacak koşulları ortaya çıkarmıştı. Gerek tarım arazilerine yönelik uygulamalar gerekse de endüstriyel ürünlerin fiyatları ile tarımsal ürünlerin fiyatları arasında giderek açılan makas, kırsal alanda ciddi bir hoşnutsuzluğu ortaya çıkarmıştı. Sayılan bu kesimlere ilaveten, entelektüeller de etkinliklerini artırmaktaydı. Poulantzas'ın, ideolojik hegemonya konusunda faşist rejimler ile askeri diktatörlükler arasında yaptığı ayırım, İspanya için de geçerliydi⁶. Rejimin geniş kitlelerle ideolojik bağ kurma konusundaki yetersizliği, entelektüel kesim açasından, İç savaş sonrası süreçte halk ile aralarında giderek açılmış olan mesafeyi kapatmak bakımından ciddi bir fırsat teşkil ediyordu (Poulantzas, 1976: 7). Bu yıllarda, geniş toplumsal kesimlerin ekonomik koşullarının daha da ağırlaşmasına ve ülke genelindeki hoşnutsuzlukların artmasına yol açan gelişme ise 1973 Petrol Krizi oldu.

⁶ Poulantzas, İspanya'yı faşizmin dışında görmese de bu ülkedeki rejimin faşizmden ziyade askeri diktatörlük özellikleriyle malül olduğunu ileri sürmüştür (Poulantzas, 2019: 24). Bu nedenle de düşünür, Nazizmi ve İtalyan faşizmini *Faşizm ve Diktatörlük* başlıklı çalışmasında incelerken; Portekiz, Yunanistan ve İspanya'daki diktatörlüklerin analizini ayrı bir çalışmada gerçekleştirmiştir.

İspanya, enerji konusunda yüksek oranda dışarıya bağımlı bir ülkeydi, bu nedenle artan petrol fiyatları ülke ekonomisini hayli olumsuz bir biçimde etkiledi. Ülkede, çok kısa bir süre içerisinde, çalışan kesimlerin alım gücünde keskin bir düşüş meydana geldi. Ayrıca 1960'lı yıllardaki ekonomik atılımda kayda değer etkisi olan turizm gelirlerinde ve göçmenler tarafından gönderilen dövizlerde de krize bağlı olarak düşüş meydana geldi (Preston, 1987: 41). Bu gelişmelerle eş zamanlı olarak farklı şehirlerdeki grevlerin sayısı ise yıldan yıla dikkat çekici bir biçimde artmaktaydı. Ülke genelinde 1969 yılında 500, 1973'te ise 931 adet grev meydana gelmişti. Ekonomik krizin derinleştiği 1974 yılında, bu sayı 2290'a sıçradı (Powell, 2016: 42). Rejimin, krize ve tabandan gelen baskıya karşı tepkisi ise ücretleri enflasyon seviyesinde, zaman zaman da bu seviyenin üstünde tutmak şeklinde gerçekleşti. Toplumdaki rahatsızlığı daha da artıracığı endişesiyle kemer sıkma politikalarından uzak durulan bu dönemde, krizin yakın bir tarihte sona ereceği umuduyla ekonomik sorunları mümkün olduğunca ötelemeye gayret gösterildi (Kaya, 2019: 88). Bu sırada ülkenin bir başka gündem maddesini de giderek daha radikal bir karakter kazanan Bask milliyetçiliği teşkil etmekte idi. Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA) örgütü militanlarınca gerçekleştirilen şiddet hareketleri, özellikle 1968 yılından itibaren artış göstermişti. Örgütün Franco rejimi üzerinde büyük bir hasar bırakan eylemi, 1973 yılının sonlarındaki Ogro Operasyonu oldu. Operasyonda, rejimin ikinci adamı konumunda olan Amiral Carrero Blanco, içerisinde olduğu zırhlı araç havaya uçurularak öldürüldü. ETA'nın bu saldırısı, ülkede şok etkisi yarattı. İspanya toplumu açısından bu suikastın bir anlamı da rejimin oldukça zayıflamış bir vaziyette olduğu ve kısa zamanda devrilebileceği idi (Özçer, 2006: 84-85). 1975 yılının Kasım ayında Franco hayatını kaybettiğinde, rejim hem ekonomik sorunlarla cebelleşmekte hem de şiddet eylemleri konusunda zayıf bir görüntü vermekteydi. Ülkenin 1960'lı yıllar boyunca yaşadığı sosyoekonomik dönüşümün beraberinde getirdiği hak ve özgürlük talepleri de rejim

açısından önceki dönemlere kıyasla çok daha ciddi bir problem hâline gelmiş vaziyettedir.

Otarşinin sona erip ekonomide liberalleşme politikalarının takip edildiği 1959-1975 arasındaki yıllarda, ülkedeki dönüşüm, sol üzerinde de etkili oldu. PSOE üyelerinin, partinin Toulouse'daki merkezi ile görüş ayrılıklarının daha da arttığı ve merkezin etkisinin epeyce sınırlandırıldığı bu dönemde, İspanya'da yasal statüye sahip olmayan çok sayıda sosyalist oluşumun kuruluşuna tanıklık edildi. Bu topluluklar, PSOE merkezinin, ülkedeki dönüşümü kavramaktan uzak bir politika takip ettiğini ileri sürmekteydi. Söz konusu oluşumlar, parti ile aralarında bir bağ olmamasına rağmen bu süreçte rahatsızlıklarını ortaya koymaktan geri durmadılar (Heywood, 1987: 198-199). Toulouse'un içeride olan bitenlere kayıtsızlığından kaynaklı endişeler, 1960'ların sonu itibarıyla da sosyalist çevrelerde varlığını devam ettirdi. Bunun neticesinde, 1970 ve 1971 yılında gerçekleştirilen iki büyük toplantının ardından, ülke içerisinde merkezden bağımsız bir yönetim tesis edildi. Yeni oluşumun Sosyalist Enternasyonal nezdinde de kabul görmesiyle parti bir süre sonra tamamen içerideki temsilcilerin kontrolü altına girdi (Preston, 1988: 219-221). Sosyalistler açısından bu döneme dair kayda değer bir başka gelişme de sağda yer almakla beraber rejimle mesafeli bir ilişki içerisinde olan kesimlerle ilişki kurma yönünde ortaya konan iradeydi. Bunun somut neticelerinden biri, çalışmanın ilerleyen kısımlarında değinilecek olan *Cuadernos para el diálogo* dergisi aracılığıyla sağ ile kurulan işbirliği oldu. Sosyalistlerle Katoliklerin rejim karşıtlığı etrafında 1960'ların ortalarından itibaren bir araya geldiği dergi, PSOE'nin ilerleyen yıllarda takipçisi olacağı çizginin de bir anlamda habercisiydi.

Sözü edilen yıllarda PSOE'nin İspanya sınırlarındaki bileşenleri merkezi yavaş yavaş çevreleyip neticede parti yönetimi ele geçirmeyi başarırken, PCE'de ise yönetim yapısında benzer bir dönüşüm gerçekleşmedi. Ancak Komünist Parti'de de tıpkı PSOE'de olduğu gibi içerisiyle dışarıları arasındaki anlaşmazlıklar varlığını sürdürmekteydi.

Parti'nin İspanya'daki faaliyetlerinden sorumlu olan Jorge Semprún 1960'ların başlarından itibaren, PCE yönetiminin ülkeden kopukluğunu sık sık dile getirmekteydi. Partinin önemli isimlerinden Fernando Claudín de bu konuda Semprún ile ortak bir tutum içerisindeydi. Bu iki ismin akıbeti, 1965 yılında partiden ihraç edilmek oldu (Heywood, 1987: 196-197). Öte yandan, genel merkezin otoritesine yönelik itirazlar sert karşılık bulmakla birlikte özellikle 1960'ların ortalarından itibaren PCE'nin Sovyet sistemini sorgulamaya başladığı ve Avrupa'daki komünist partiler ile yakın ilişkiler kurmaya giriştiği de görülmekteydi. PCE Genel Sekreteri Santiago Carrillo'nun, 1967 yılında yayımladığı bir kitapçıkta, SSSB'yi, "proleterya diktatörlüğü" düşüncesini evrensel bir geçerliliğe sahipmişçesine sunmakla eleştirmesi, partinin Sovyetler Birliği ile arasındaki mesafenin zamanla daha da artacağına işaretliydi (Nicastro, 1979: 71-72). Nitekim 1968 yılında Çekoslovakya'nın SSCB tarafından işgaline PCE'nin reaksiyonu, Avrupa'daki diğer komünist partilerin tepkilerine kıyasla epeyce sert oldu. Carrillo, SSCB dışındaki komünist partilerin her birinin, ülkelerinin içerisinde bulunduğu koşullar çerçevesinde hareket edebilmelerinin önemini bu süreçte sıklıkla vurguladı. Buna göre söz konusu partilerin, Marksizmi kendi ülkelerinde uygulayabilmek için stratejilerini bağımsız bir biçimde oluşturabilmeleri gerekmekteydi. (Nicastro, 1979: 75-78). Dolayısıyla PCE, SSCB ile olan bağını tümenden koparmasa da 1970'li yıllara geldiğinde artık açık bir biçimde eski çizgisini terk etmiş durumdaydı.

2. Demokrasiye Geçiş

2.1. Franco'nun Ölümü ve Demokrasi Tartışmaları

Franco'nun 20 Kasım 1975 tarihinde ölümünün ardından Kral Juan Carlos İspanya Devlet Başkanlığı'na getirildi. Kral, Arias Navarro'nun başbakanlığını onayladığında ülkenin geleceğine dair büyük bir belirsizlik söz konusuydu. Yeniden iç savaş koşullarına dönme ihtimali zayıf değildi. Öte yandan, ülkede demokrasiye geçme yönünde

de kuvvetli bir irade mevcuttu. Fakat bunun nasıl gerçekleştirileceği konusunda bir fikir birliği yoktu. Demokrasiye ulaşma konusunda iki yaklaşım öne çıkıyordu. Bunlardan birincisi, Navarro hükümetinin, Francoculuğu, yine rejimin kurumları vasıtasıyla reforma tabi tutmasıydı. Bu öneri, yavaş yavaş gerçekleşecek aşamalı bir reform sürecini (reforma) öngörüyordu. İkinci yaklaşımı ise muhalefet tarafından gündeme getirilen ve çok daha keskin bir dönüşümün hedeflendiği bir model teşkil ediyordu. Bu model, “demokratik kopuş” olarak da adlandırılmaktaydı (Anaya, 2002: 41). “Kopuř” (ruptura) taraftarları arasında, ilerleyen yıllarda ülkenin başbakanlığına gelecek olan PSOE lideri Felipe González de vardı.

Demokrasiyi kurmaya yönelik işbirliğinin temelleri, Franco’nun ölümünden önce atılmış vaziyetteydi. Haziran 1975’te kurulan *Plataforma de Convergencia Democrática* (Demokratik İttifak Platformu); PSOE, sol eğilimli Hıristiyan Demokratlar, liberal demokrasi yanlısı Sosyal Demokratlar ve çeşitli bölgesel gruplardan oluşuyordu. Platformdan yaklaşık bir yıl önce, 1974 yılının Temmuz ayında PCE’nin öncülüğünde kurulan *Junta Democrática*’nın (Demokratik Birleřim) bileşenlerini ise *Partido Socialista Popular* (PSP) işçi sendikaları konfederasyonu CC.OO ve Valencia, Katalonya, Galiçya gibi bölgelerden çeşitli oluşumlar teşkil ediyordu. Franco rejimini kitlesel gösteriler ve grevler yoluyla yıkmaya amaçlayan *Junta Democrática*, PCE’nin 1950’lerden beri süregelen politikasını takip ediyordu. Ülkenin iç dinamikleri konusunda, liderleri hâlen İspanya dışında olan PCE’ye kıyasla daha hassas olan PSOE ise demokrasiye yönelik bir hamlenin rejim içerisindeki ilerici gruplarla işbirliğii yoluyla mümkün olacağı inancındaydı (Heywood, 1987: 200-201). Bu nedenle PSOE, salt komünistlerden oluşan *Junta Democrática*’ya karşı oldukça mesafeli bir tutum içerisinde oldu ve *Plataforma de Convergencia Democrática* vasıtasıyla, toplumun daha geniş bir kesiminin rızasını elde etmeye yönelik bir politika izledi. Bu sırada iç burjuvazi ise her iki platformun

bileşenleri ile yakınlaşmaya başlamış vaziyetteydi. Politik ve ideolojik sınırlılıkları nedeniyle (Poulantzas, 1976: 157) hareket alanı dar olan ve komprador burjuvaziden farklı çıkarları temsil eden iç burjuvazi açısından söz konusu platformlar, geniş toplumsal kesimlerle kurulacak olan işbirliği açısından son derece kritikti. İç burjuvazi ile sermaye sınıfının komprador unsurları arasındaki çelişki ise esas olarak 1960'ların kalkınma programı ile ortaya çıkan çıkar farklılaşmasından kaynaklanmaktaydı. Söz konusu dönemde iç burjuvazi, ülkedeki endüstriyel kalkınmadan beslenen ve yabancı sermayenin çıkarları ile daha sınırlı bir ilişkiye sahip bulunan bir sermaye fraksiyonu olarak öne çıkarken, ağırlıklı olarak ticari ve finansal alanda etkinlik gösteren komprador burjuvazi ise doğrudan merkez ülkelerdeki, özellikle de ABD'deki sermaye gruplarının aracılığını yürütüyordu. Bu ilişkilerin bir neticesi olarak, komprador burjuvazinin diktatörlük rejimine kuvvetli desteğine karşılık iç burjuvazi, pastadan kendisine düşen payın sınırlı kalmasına sebep olan politikaların yürütücüsü olan rejime karşı aynı yaklaşım içerisinde olmayacaktı (Poulantzas, 1976: 42-43). şunu da belirtmek gerekir ki, sermaye kanadındaki bu ikilik, kalıcı bir eğilimi temsil etmemekte, dışa bağımlı sanayileşmenin bir neticesi olarak büyük ölçüde uluslararası konjonktüre bağlı olarak şekillenmekteydi. Bu durum, sermaye fraksiyonları arasında geçişleri de olanaklı kılmaktaydı. Örneğin dış sermayeye bağımlı bir girişim zaman içerisinde görece özerk bir pozisyon edinip iç burjuvaziye dâhil olabilirken, tam tersi yönde bir hareketlilik de ortaya çıkabilmekteydi (Poulantzas, 1976: 45). Ancak bu bağımlı modelden her türlü durumda esas olarak komprador sermaye kazançlı çıkmaktaydı; dolayısıyla iç burjuvazinin yeni ittifaklara ihtiyaç duyduğu açıktı.

İç burjuvazinin ihtiyaçını duyduğu ittifakın nüvelerinin 1960'lı yıllardan itibaren ortaya çıktığını ifade etmek de hatalı olmayacaktır. Kalkınmacılığın damgasını vurduğu bu dönemde, sermaye sınıfı içerisinde yukarıda ifade edilen türden bir dinamik mevcutken

burjuvazinin ideolojik hegemonyası da artmaktaydı. Bu süreçte, iç burjuvazinin temsil ettiği çıkarlarla uyumlu bir hareketliliğin de siyasal/toplumsal alandaki etkileri somut olarak görölmeye başlanmıştı. Bunun çarpıcı örneklerinden birini, *Cuadernos para el diálogo* dergisi çevresinde ortaya çıkan ittifak teşkil etmekteydi. Sosyalistlerle Hıristiyan Demokratlar arasındaki işbirliğinin 1960'lerden itibaren önemli bir sembolü olan ve 1963 yılında yayımlanmaya başlanan dergi, rejimin eski eğitim bakanlarından Joaquín Ruiz Giménez tarafından çıkarılmaktaydı. İlk yıllarında rejim içerisinde bir diyalogun sözcülüğüne girişen *Cuadernos para el diálogo*, birkaç yıl içerisinde vurgularını değiştirmiş ve Batı tipi bir parlamenter düzene geçişin önünü açacak reformların savunuculuğunu üstlenmişti (Soro, 2019: 116). Rejime karşı olan ılımlı sosyalistler ile Katoliklerin bir araya geldiği dergi vasıtasıyla, PSOE ile Hıristiyan Demokratlar arasında 1975-1977 yılların gerçekleşecek olan ittifakın da bir anlamda temelleri atılmıştı (Preston, 1988: 218).

1970'lerin ortalarında şekillenen ortak platform çalışmalarının önemli bir özelliği, buna büyük oranda sol partilerin öncülük etmesiydi. Ancak demokrasiye geçiş süreci ve sonrasındaki gelişmelerin, büyük oranda iç burjuvazinin çıkarlarının karşılanmasını sağlayacak bir karakter taşıdığı görülecekti. Yürütölen mücadelelerde açık bir liderlik ortaya koymasa da burjuvazinin söz konusu kanadının fikri anlamda ciddi bir hegemonya inşa etmeyi başarması, Franco'nun ölümünün üzerinden çok uzun zaman geçmeden gerçekleşmiş vaziyetteydi (Poulantzas, 1976: 60). Bu durum, salt PSOE'nin değil, daha uça ta yer alan PCE'nin pratiklerinde de gündün güne daha belirgin bir biçimde etkisini gösterecekti. İçinde bulunulan koşullarda, diktatörlük rejiminin tam anlamıyla ortadan kaldırılabilmesi için İspanya solunun burjuvazi ile işbirliği içerisine girmesi kaçınılmaz görünmekteydi. Sol, özellikle de PSOE, rejim ile olan mücadelesini, geniş toplumsal kesimleri içerecek bir hareketle gerçekleştirme hedefindeydi. Bu konuda şunu da belirtmek gerekir ki, sol partilerin ortak platform çalışmaları içerisinde öne

çıkmasında, solu tek bir çatı altında bir araya getirme arzusu da etkili olmuştu. Bu bakımdan, *Plataforma* PSOE'nin, *Junta* ise PCE'nin solu kendi etraflarında tutma gayretlerinin araçları olarak da vazife görmekteydi (Heywood, 1987: 201). Öte yandan, iç dinamikler, iki parti arasındaki bu mücadelede PSOE'yi daha avantajlı bir konuma getirmiş vaziyetteydi. Şöyle ki, Franco'nun ölümün ardından, rejim, “bunker” olarak adlandırılan ve Francoculuğu ne pahasına olursa olsun savunmaya devam edecek olanlarla “aperturistas” denilen değişim yanlıları arasında bölünmüş durumdaydı. Rejim içerisindeki değişim yanlıları, PSOE ve Hıristiyan Demokratlar tarafından kurulan ittifakla işbirliğine hazırды. Bu koşullarda, PCE'nin rejimi kitlesel gösteriler ve grevlerle yıkma yönündeki çağrıları, partiyi yalnızlığa itiyordu. Komünist Parti Genel Sekreteri Carrillo, “aperturistas”ın da içerisinde yer aldığı geniş tabanlı bir değişim hareketinin ortaya çıkması hâlinde, PCE'nin kısa zamanda zayıflayacağını gördü. Bunun neticesi ise *Junta Democrática* ile *Plataforma de Convergencia Democrática*'nın bir araya gelmesi oldu. İki hareket, 1976 yılının Mart ayında birleştiklerini duyurduğunda, yeni platformun ismi de Coordinación Democrática olarak ilan edildi (Heywood, 1987: 201).

Franco'nun ölümün ardından gündeme gelen önemli bir konu da monarşinin devam edip etmeyeceğiydi. İspanya'da henüz 1940'lı yılların başında devlet biçimi “monarşi” olarak belirlenmiş ve bu şekilde Franco'nun ardından devletin başına “Kral”ın geçeceği açıklık kazanmıştı. Kral, başbakanı ve bakanları da belirleme yetkisine sahip olacaktı (Kaya, 2019: 91). Tahtın varisi ise uzunca bir dönem boyunca belirsizdi. Söz konusu belirsizlik, 1969 yılında, Franco'nun Juan Carlos'u veliyaht olarak ilan etmesiyle son buldu. Bu gelişme, Francocu çevrelerde ve Falange'in genelinde, rejimin devamlılığının teminat altına alınmasını sağlayacak bir hamle olarak görüldü ve memnuniyetle karşılandı. Sol ise veliyaht ilanına oldukça tepkiliydi. Sosyalistler bu hamleyi “geleceğin karton kralının” ülkeye dayatılması olarak

görüyorlardı. Komünistler de bu koşullarda Franco'nun ölümünün dahi Francocu rejimin varlığının sona ermesi anlamına gelmeyeceğini savunuyorlardı (Preston, 1987: 16-17). Bu nedenle, Franco'nun yaşamını yitirmesinin ardından, 22 Kasım 1975 tarihinde Juan Carlos tahta geçtiğinde solun tepkisi sert oldu. PCE'nin yayın organı *Mundo Obrero*, Juan Carlos'a yönelik bakış açısını “empoze edilmiş krala hayır!” başlığıyla ortaya koyarken; PSOE, yeni kralın, parlamentodaki ilk konuşmasını “boş... yapıdan yoksun, rejimin farklı bileşenlerini memnun etmeye yönelik kısa paragraflardan oluşan ve siyasi kurumların demokratikleştirilmesine yönelik herhangi bir referans içermeyen” ifadeleriyle değerlendirmekteydi (Powell, 1996: 84). Juan Carlos tarafından başbakanlığa yeniden atanan Arias Navarro'nun, 11 Şubat 1976 tarihinde, politikada kaldığı müddetçe Francoculuktan taviz vermeyeceğini ve “İspanya'nın düşmanları” ile mücadelesini sürdüreceğini deklare etmesi (Preston, 1987: 60), solun monarşiye yönelik şüphelerini pekiştirecekti.

1976 yılının ilk aylarına damgasına vuran esas gelişme ise ülke genelindeki işçi protestoları oldu. Ocak ayında farklı sektörlerden 300 bin civarında çalışanın katıldığı bir grev, Madrid'i adeta kilitledi. Bu sırada ülkenin bir diğer metropolü olan Barselona'da, hizmet sektöründeki grevler yaygınlaşmaktaydı. Şehirdeki fabrikalarda da grevlerin ayak sesleri duyulmaya başlanmıştı. Şubat ayında Sabadell'de, Martta ise Vitoria'da genel grevler başlayacak, Vitoria'daki gösterilerin kanlı sonuçlanmasının yarattığı tepkinin de etkisiyle işçi hareketleri kısa zamanda ülkenin geri kalanında yaygınlaşacaktı (Sampere, 2013: 80-81). 1970'lerin ikinci yarısına dair önemli bir özellik de farklı toplumsal kesimlerin yürüttüğü hareketlerin giderek ortak bir hedef etrafında örölmeye başlanmış olmasıydı. 1960'ların hızlı büyümesi kesildiğinde, şehirlerdeki sayısı ve etkinliği epeyce artmış durumda olan orta sınıfların ve beyaz yakalıların işçi sınıfı ile ortak çıkarlar etrafında bir araya gelebildiği görölmekteydi. Bu yakınlaşmanın ivmelendirdiği harekete,

diktatörlüğün reaksiyoner milliyetçiliğinden farklı bir milliyetçilik vurgusu da eşlik etmekte, hareket, kamuda çalışan kesimlerin ve askeri personelin üzerinde de etki yaratabilmekteydi (Poulantzas, 1976: 72). Yine bu dönemde öne çıkan gelişmelerden biri ise politik mahkûmların serbest bırakılması için yapılan gösterilerdi. Juan Carlos'un tahta geçtiği tarihte bir af ilanı yayınlanmış ancak bu düzenleme, mahkûmların oldukça sınırlı bir kesiminin serbest bırakılmasını sağlamıştı. Beklentileri karşılamayan af ilanı, özellikle, ETA şiddetinin Franco rejiminin baskısına karşı ortaya çıkan meşru bir karşılık olarak görüldüğü Bask bölgesinde geniş katılımlı sokak hareketlerine yol açtı. Baskların bu tutumu, ülkenin geri kalanında da mahkûmlar için benzer çağrılarla hızla yayılmasını beraberinde getirdi (Preston, 1987: 61). Gruplar hâlinde toplanmanın ve gösteri düzenlemenin dahi yasak olduğu bir ülkede oldukça geniş katılımlı grevlerin yaşanması, hak ve özgürlükler konusunda ciddi anlamda bir toplumsal talep olduğunu da gösteriyordu. Anılan süreçteki kitlesel gösterilerde dile getirilen taleplerin, kapsamlı bir politik dönüşüm gerçekleşmeden karşılanamayacağı da görülmekteydi (Sampere, 2013: 80-81).

Bu dönemde iktidarın, muhalefetin farklı bileşenlerinden oluşan *Coordinación Democrática* hareketine yönelik tavrı da gerginliği artıran bir faktördü. Mart ayının sonlarında, İçişleri Bakanı Fraga'nın talimatıyla hareketin sol kanadına yönelik bir operasyon gerçekleştirildi ve tutuklamalar yaşandı. Fraga'ya göre bu şekilde, yaklaşan 1 Mayıs'a "huzur içerisinde" girilebilecekti. Muhalefetle ilişkiler konusunda daha ılımlı bir tutum içerisinde olan Kral Juan Carlos ise içerisinde komünistlerin de yer aldığı *Coordinación Democrática* üyeleri yerine, bağımsız figürlerle ya da Sosyal Demokrat liderlerle görüşerek, demokratikleşmeye dair fikir alışverişinde bulunuyordu (Powell, 1996: 99). Hem Navarro'nun hem de Fraga'nın katı tutumu, bu dönemde, PCE'ye kıyasla daha ılımlı bir çizgiyi temsil eden PSOE'nin dahi büyük bir tehdit olarak konumlandırılmasına yol açmaktaydı. Ancak çok

geçmeden, henüz Nisan ayının sonlarına doğru, iktidarın tutumunda bir yumuşama görüldü ve 30 Nisan 1976 tarihinde Bakan Fraga ile PSOE lideri Felipe González bir araya geldi. González'in bu görüşmeden birkaç hafta sonrasında yaptığı açıklama ise PSOE açısından ciddi bir tutum değişikliğini ifade etmekteydi. González, basına verdiği demeçte, monarşi makamının, demokratik özgürlüklerle kaçınılmaz bir uyumsuzluk içerisinde olmadığını belirtmekteydi. İçerisinde bulunulan tarihi sürece adapte olabilmesi hâlinde, Kral'ın bu sürecin devamında da varlığını sürdürmesinde mahsur yoktu. (Powell, 1996: 100-101) Önceleri İspanya'nın geleceğinde kralın yeri olamayacağına dair net bir tutum içerisinde olan PSOE, böylece, kendisi açısından kayda değer bir tavizin ilk sinyalinin veriyor, demokratikleşme sürecinde esnek bir tutum içerisinde olacağını ortaya koyuyordu.

PSOE böyle bir yönelim içerisindeyken İspanya solunun bir diğer önemli aktörü olan PCE ise proleterya diktatörlüğü fikrinden vazgeçerek, sosyalizmin demokratik esaslar çerçevesinde kurulması düşüncesine dayanan Avrupa komünizmi çizgisini benimsemekteydi. Komünist Parti, 1976 yılının Haziran ayında Doğu Berlin'de gerçekleşen ve Avrupa'daki komünist parti temsilcilerinin katıldığı konferansta, SSCB'ye açıktan cephe aldı (Nicastro, 1979: 85). Konferansta PCE adına konuşan Carrillo, ülkesinde demokratik bir rejim inşa edilirken partisini de bu sürece aktif bir biçimde dâhil etmenin peşindeydi. Bireye ve çoğulculuğa dair vurgular, Komünist Parti'ye karşı sol çevrelerde dahi mevcut olan şüpheleri ortadan kaldırmaya yarayabilirdi. Carrillo, Doğu Berlin'deki konferansın ardından, uluslararası basına yaptığı açıklamalarda da PCE'nin hiçbir konuda kişisel tercihlere müdahale edemeyeceğini ifade etti ve sistemli bir biçimde farklılıkların önemini vurguladı (Nicastro, 1979: 85-86). Carrillo bu açıklamaları yaparken PCE'nin yasa dışı statüsü devam etmekteydi. Ancak bu durumun çok uzun sürmeyeceği de belliydi. Avrupa Parlamentosu'nun 1976 Mayıs'ında yaptığı, komünist partilere yasal statü tanınması çağrısının ardından, Haziran ayında Fraga,

bunun kendi ülkesinde de er geç gerçekleşeceğini ifade etti (Powell, 1996: 102). Batı demokrasilerinde komünist partiler yasal organizasyonlardı, İspanya'nın yeni yönelimi çerçevesinde de böylesi bir esneklik kaçınılmazdı. Dolayısıyla PCE'nin Avrupa komünizmine doğru hızlı yöneliminde, en kısa zamanda yasallaşmak ve bu şekilde partinin demokratikleşme sürecindeki rolünü artırma arzusu yatıyordu. Bu nedenle PCE de PSOE gibi monarşi konusunda bir tutum değişikliğe içerisine girecek, kendisine yasal statü tanınması karşılığında Krallık karşısı söylemlerini askıya alacaktı (Powell, 1996: 102).

Monarşinin varlığının İspanya solunun geniş bir kesimi tarafından da kabul edilmiş durumda olduğu bu ortamda, Navarro iktidarının, demokrasiye geçiş konusunu ağırdan aldığı görülmektedir. İktidarın tutumu, toplumun farklı kesimlerinde genel bir rahatsızlık yaratmaktaydı. Durumdan rahatsız olanlardan biri de Kral Juan Carlos'tu. Demokrasiye geçişte daha etkin bir rol oynayacak bir yönetimin varlığını önemseyen Kral Juan Carlos için de Navarro iktidarı bir süre sonra iyiden iyiye uzlaşmazlığı temsil eder hâle gelecekti. Toplumsal muhalefetin yaratmış olduğu baskının yanı sıra uluslararası konjonktür de Juan Carlos'u siyasal alanda istikrar sağlama yönünde hızlı adım atmaya zorluyordu. Neoliberalizmin farklı coğrafyalarda hegemonyasını kurmaya başladığı bir ortamda, sürekli olarak iç karışıklıkların yaşandığı bir ülkenin, dışarıyla olan ekonomik ilişkilerini istikrarlı bir biçimde sürdürmesi olanaklı değildi. Nitekim bu durumu ve aynı zamanda kendi konumunu gözeten Kral, açılım niyetini ilk olarak 2 Haziran 1976 tarihinde, ABD Kongresi'nde yaptığı konuşmada açıkladı ve uluslararası beklentilerin farkında olduğunu ortaya koydu (Kaya, 2019: 95). Juan Carlos'un bu konuşmadan birkaç hafta sonraki hamlesi ise beklenen reformları gerçekleştiremeyeceği açıklık kazanan Navarro'yu istifaya çağırarak oldu. Navarro'nun 1 Temmuz 1976 tarihindeki istifasının iki gün sonrasında, Kral tarafından başbakanlık görevine, Franco döneminin tek partisi ve Falange'nin

devamı olan Movimiento Nacional Genel Sekreteri Adolfo Suárez'ın atanması ise reform beklentisi olan çevrelerde ilk etapta ciddi bir hayal kırıklığı yarattı (Azagra, 2007: 60). Solun önde gelen iki partisi de Suárez tercihinin oldukça kuşkuyla bir biçimde yaklaştı. PSOE kanadından, yeni başbakanın demokrasi yönünde anlamlı adımlar atmamasının Krallığı da alaşağı edecek bir krize yol açabileceği iddiası ileri sürüldü (Powell, 1996: 113). Kabinenin oluşturulması ile birlikte ise yeni hükümete olan bakış açısı değişmeye başladı. Bunda, bakan olarak görevlendirilen isimlerin genç ve iç savaş geçmişi ile bağlantısı olmayan kişiler arasından seçilmesi etkili oldu (Azagra, 2007: 74).

Yeni başbakanın ilk görev yılında demokratikleşme açısından kayda değer adımlar atıldı. Suárez, göreve gelmesinin hemen ardından, hükümetinin ilk 30-40 günü içerisinde, geçmişte örneğine rastlanmayan türden gelişmelerin yaşanacağını duyurdu. Gerçekten de 16 Haziran 1976 tarihinde açıklanan hükümet programının, sivil haklara ve özgürlüklere, çoğulculuğa dair vurgular içeren bir metin olduğu görüldü. Programda, parlamentonun demokratik seçimlerle meydana getirilmesinin gerekliliğine de dikkat çekilmekte, 30 Haziran 1977 tarihinden önce yapılacak bir seçimin sözü verilmekteydi. (Powell, 1996: 115). Yeni Hükümet, Haziran 1976'daki reform programını ilan etmesinin ardından, Temmuz ayında, şiddet eylemleri içerisinde doğrudan ya da suç ortağı olarak bulunmamış olan hükümlüleri kapsayan bir af düzenlemesini kabul etti (Aramberri, 1979: 183). Ancak bu gelişmelere rağmen Franco dönemi boyunca faaliyetlerini yeraltı mücadelesi yoluyla yürütmüş olan PCE'nin hâlâ yasa dışı olduğu bir ortamda bu vaatlerin ne ölçüde gerçekleşeceği sorusu da tartışmalı kalmayı sürdürmekteydi. Durumu esas olarak tartışmalı kılan, PCE'nin hafife alınmayacak bir kitlesel desteğe sahip olmasıydı. Komünist Parti'nin statüsü, çalışan sınıflar içerisindeki geniş bir kesimi ilgilendirmekteydi. Buna rağmen ordu, PCE konusundaki katı tutumunu sürdürmekteydi. İspanya yönetimini bu konuda çözüme zorlayan gelişme ise Komünist Parti'nin sürgündeki

genel sekreteri Carrillo'nun, 1976 yılının sonlarında İspanya'ya gelmesi oldu. Madrid'de olduğu iktidar tarafından da bilinen Carrillo, bir süre sonra basının davet edildiği toplantılar düzenlemeye başladı. Bu toplantılara müdahalede bulunulmasa da Carrillo 22 Aralık 1976 tarihinde gözaltına alındı. Ardından, PCE tarafından örgütlenen, Carrillo'nun serbest bırakılmasına yönelik bir kampanya başlatıldı ve reformcu imajının zedelenmesinden çekinen Suárez'in inisiyatif almasıyla Carrillo sadece sekiz gün içerisinde serbest bırakıldı. Hükümetin Carrillo konusundaki tutumu, PCE'nin yasal statüye kavuşmasının fazla zaman almayacağını göstermekteydi. Çok geçmeden, partinin yasallaşması için düzenlenen birtakım kampanyaların ardından, 9 Nisan 1977 tarihinde PCE de İspanya'nın yasal partileri arasına katıldı (Preston, 1987: 79-80; Kaya, 2019: 96).

Bu dönemde PSOE çevrelerinden ise reforma yönelik girişimlerin yetersizliğine dair değerlendirmeler gelmekteydi. PSOE, daha önce monarşi konusunda esnek bir tutum izleyebileceğini ortaya koymuş olmasına karşın Suárez yönetimin ilk aylarında, bu konudaki söylemini değiştirme yoluna gitti. Parti'nin Aralık 1976'daki kongresinde "cumhuriyetçilik" vurgusunu devam ettirdiği görülmekteydi (Powell, 1996: 113). Ayrıca aynı kongrede, Parti'nin tarihinde bir ilk gerçekleşecek, PSOE kendisini "Marksist bir parti" olarak tarif edecekti (Kennedy, 2009: 95). Dolayısıyla İspanya'da Franco sonrasındaki ilk serbest seçimlere, PSOE ve PCE birbirlerine yakın programlar ile gidiyordu. PCE, Avrupa komünizmi eksenine doğru yol alıp eskisine kıyasla daha esnek bir duruş sergilerken PSOE, çoğulculuğa ve özgürlüklere yönelik vurgularını sürdürmekle beraber PCE seçmenlerini de hedefleyen bir söylem geliştirmiyordu. řunu da ilave etmek gerekir ki, PSOE, son kongresinde öne çıkan radikal retoriğe karşın kitleler nezdinde hâlen PCE'ye kıyasla daha ılımlı çizgide bir parti olarak görülmeye devam etmekteydi (Heywood, 1987: 203).

2.2. 1977 Genel Seçimleri ve Anayasa Çalışmaları

15 Haziran 1977 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimler, 1936 yılından bu yana yapılan ilk serbest seçimler olması bakımından önemliydi. Başbakan Suárez'in başında olduğu Merkez Demokrat Birlik (UCD), henüz tam anlamıyla demokrasiye geçilmemiş olan bir ortamda, genel seçimlere oldukça avantajlı bir konumda girdi ve oyların yüzde 34,3'ünü alarak seçimden birinci parti olarak çıktı. UCD'yi takip eden PSOE yüzde 28,5'lik bir oy oranı elde etti. Seçim sonuçları sağdan ve soldan iki parti için ise hayal kırıklığı anlamı taşıdı. PCE, oyların yalnızca yüzde 9,3'ünü alabilirken, sağın UCD'den sonra gelen partisi olan Halk İttifakı (AP) da seçimlerden yüzde 8,4'lük bir oy oranı ile çıktı (Preston, 1987: 89). Bu, özellikle seçimden önceki süreçte oldukça uzlaşmacı bir tutum içerisinde girmiş olan ve sol seçmenin önemli bir kısmının oyunu alabileceğine inanan PCE açısından beklenmedik bir sonuçtu. Bu bakımdan, kullanılan oylar Kaya'nın ifade etmiş olduğu gibi seçmenlerin "ılımlı/uzlaşmacı" bir tutum içerisinde olduğunu göstermenin yanı sıra (Kaya, 2019: 97), Preston tarafından işaret edildiği üzere iç savaş hatıralarının hâlen canlı olduğunu ve PCE'nin bu yükten henüz kurtulamadığını da ortaya koyuyordu (Preston, 1987: 88).

Seçim sonuçları, Komünist Parti içerisinde de değerlendirme konusu edilmişti. PCE yetkilileri, seçimdeki başarısızlıklarını, hâlen varlığını sürdüren Sovyet taraftarı görünümüne bağlıyorlardı. Parti'nin otoriter yönelimi de seçimlerde aleyhlerine kullanılmıştı. Avrupa komünizmi eksenli yeni tutum, PCE'nin iç savaş döneminden kalma olumsuz imajını kırmaya yetmemiş gibi görünmekteydi. PCE, çözümü ise bu imajla mücadeleyi kuvvetlendirmekte bulacak ve hem söylemini hem de politik pratiklerini daha uzlaşmacı bir çizgiye çekecekti (Andrade, 2013: 170-171).

1977 Seçimleri, seçimden başarılı bir sonuçla çıkmış olsalar da PSOE yetkililerini de parti programı ve yönelimi üzerine bir kez daha

düşünmeye zorlayacaktı. Aslında PSOE'nin Aralık ayındaki kongresinde öne çıkan Marksizm vurgusu düşünüldüğünde, bu seçimlerin sonuçlarının ılımlı çizgiye destek olarak değerlendirilmesi çelişkili gibi görünebilir. Ancak seçmenlerin büyük bir çoğunluğu, ara ara öne çıkan radikal tavrılardan ziyade, genel eğilimleri ve kritik anlarda takip edilen politikaları dikkate almakta, partileri buna göre değerlendirmekteydi. Bu bakımdan, PSOE de Aguiar'ın ifadeleriyle toplumun geniş bir kesimi tarafından "Marksist olmaktan ziyade liberal-sosyalist olan, Monarşiyi kabul etmeye hazır, toplumu radikal yöntemlerden uzak durarak modernleştirecek merkez sol bir parti" olarak görülmekteydi (Aguiar, 2006: 2).

1977 Seçimlerinden birkaç ay sonra, 25 Ekim'de imzalanan Moncloa Paktı ise gerek PSOE'nin gerekse de PCE'nin ilerleyen yıllarda nasıl bir tutum içerisinde olacaklarının işaretini veren kritik ve sembolik bir gelişmeydi. Seçimlerin ardından, Başbakan Suárez tarafından Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak görevlendirilen Enrique Fuentes Quintana tarafından hazırlanan plan, sıkı para politikasını ve buna uygun mali tedbirleri içermekteydi. Başbakan'ın dışında PSOE lideri González ve PCE lideri Carrillo'nun da katıldığı toplantılarla şekillenen tedbirler, ülkede üretilen malların uluslararası rekabet gücünün artırılması amacıyla ücretlerde yapılacak kesintileri ve ulusal paranın değerinin düşürülmesini içeriyordu. Bu şekilde, enflasyonun düşürülmesi amaçlanmaktaydı. Ayrıca anlaşmanın yüksek oranlı bir işsizliği beraberinde getireceği de baştan kabul ediliyordu. Bu tedbirler, partilerinin programlarıyla çelişki içerisinde olsa da Carrillo ve González tarafından kabul edildi. Solun önde gelen iki partisi, İspanya kapitalizmini yeniden rayına oturtacak bir anlaşmanın imzacıları olmaktan imtina etmedi. Sol, adım adım demokrasiye doğru ilerlenen bir süreçte, bir darbenin önünü açabilecek uzlaşmaz bir görüntü vermekten kaçınıyordu (Aramberri, 1979: 190-191; Harrison ve Corkill, 2004: 15-

16). Solun bu tutumu, burjuvazinin yeni kanadıyla kurulmuş olan ittifak ilişkişininin varlığını devam ettirme hedefiyle de doğrudan ilişkiliydi.

Serbest seçimlerin yapılmaya başlandığı bir ortamda İspanya solu için bölgesel sorunlara ve buralarda öne çıkan taleplere ilişkin olarak alınacak tavır da yeniden önem kazanmaktaydı. İçerisinde bulunulan koşullar bu konuda da uzlaşmacı bir tutumun öne çıkmasına yol açtı ve İspanya solu, demokrasiye geçiş sürecinde, “ulusal sorun” konusundaki tutumunda da değişikliğe gitti. Önceleri Katalonya, Bask ve Galiçya gibi bölgeler için “self determinasyon” hakkını gündemde tutan solun, 1977 yılına gelindiğinde, merkezi yönetimin gücünün belli ölçülerde sınırlandırıldığı “adem-i merkeziyetçi” bir idareden yana durmaya başladığı görüldü (Kaya, 2019: 151). Konuya ilişkin dikkat çekici bir nokta, “ılımlı” çizginin, Bask ve Katalan bölgelerinde de rağbet görüyor olmasıydı. 1977 seçimlerinde PSOE, PCE’ye kıyasla her iki bölgede de daha başarılı bir performans ortaya koymuştu. Sosyalistler, özellikle Katalonya’da, seçimden büyük bir zaferle çıkmıştı. Parti, Katalonya’daki seçimlere, bölgenin sosyalist solunu temsil eden Katalonya Sosyalist Partisi (PSC) ile ortak olarak girmişti. Bölge açısından en kritik şehir olan Barselona’dan birinci çıkan PSOE-PSC ortaklığı, Katalonya’nın önde gelen diğer şehirlerinde de yüksek oy oranlarına ulaşmıştı. PCE ise bölgede seçimlere Katalonya’nın köklü komünist partilerinden biri olan Katalonya Birleşik Sosyalist Partisi (PSUC) ile birlikte katılmış ve yüzde 18,2 gibi kayda değer bir oy oranı elde etmişti. PCE-PSUC, bölgede yüzde 28,4’lük PSOE-PSC ittifakının ardından gelen ikinci sıradaki ittifakı teşkil ediyordu. Dolayısıyla 1977 seçimlerinin ardından Katalonya’da solun ciddi bir temsil kabiliyeti mevcuttu (Mujal-Leon, 1980/81: 303-305).

Bask bölgesindeki sonuçlar ise Katalonya’dakine kıyasla daha dikkatli bir incelemeyi gerektirmekteydi. Her şeyden önce, burada seçimlerden, özerklik yanlısı ve radikal milliyetçilikten uzak bir parti olan Bask Milliyetçi Partisi (PNV) birinci olarak çıkmıştı. Yüzde 29,8’lik

oy oranına sahip olan PNV'yi yüzde 26,48 ile PSOE takip ediyordu. Bölgede ayrılıkçılık taraftarı radikal milliyetçi partiler ise seçimden düşük bir oy oranı ile çıkmıştı. PSOE'ye göre daha radikal bir çizgide kabul edilen PCE de bölgede yüzde 5'lik bir oy oranına dahi erişememişti. Bu bakımdan, bölge halkının oylarını ılımlılık ve özerklik için kullanmış oldukları ileri sürülebilirdi (Soldevilla, 2009: 261).

PSOE ve PCE, seçimlerde elde ettikleri temsil kuvvetinden hareketle, Katalonya bölgesinde yaşayan halkın özerklik taleplerinin sözcülüğünü güçlü bir biçimde üstlenebilme olanağına sahipti. Bölgede öncelikli mesele, iç savaş sonrasında kapatılmış olan *Generalitat* adındaki bölgesel yönetimin yeniden kurulması idi. Ayrıca *Generalitat*'in sürgündeki lideri Josep Tarradellas'ın ülkeye dönüşünün sağlanması da şarttı. Barselona'da özgürlük, af ve özerklik taleplerinin dillendirildiğı pek çok gösterinin yapıldığı bu tarihlerde, sol, üstleneceğı rolle, bölgedeki etkinliğini kalıcı hâle getirme hedefindeydi. Ancak Başbakan Suárez'in hamleleri, solu bölgedeki birincil aktör olmaktan çıkaracaktı. Suárez, seçimlerin hemen ardından, önce Tarradellas'ı ülkeye davet etti, ardından da 29 Eylül 1977 tarihinde *Generalitat*'ın geçici bir statü ile açılmasına yönelik bir düzenlemeyi hayata geçirdi. Hükümetin Katalonya'ya ilişkin tasarruflarını Tarradellas aracılığıyla yürüttüğü bu ortamda, özerkliğe geçiş sürecinde sol bölgede umduğı ölçüde etkili olamadı (Mujal-Leon, 1980/81: 306-309; Conversi, 2000: 142-143).

Bu dönemde özerkliğe yönelik çalışmalar Bask bölgesinde ise Katalonya'ya kıyasla daha yavaş yürütölmekteydi. Tarradellas gibi farklı partilerin üzerinde anlaşabileceğı bir figür, Basklar arasında mevcut değıldi. Dolayısıyla Katalonya'daki pratik, burada devreye sokulamadı. Ancak Başbakan, buna rağmen *Generalitat* benzeri bir yapının Bask bölgesinde de oluşturulması yönünde çaba göstermekten geri durmadı. Bu noktada şunu da tekrar hatırlatmak gerekir ki, yönetimi bu yönde bir çabaya iten ana etken, toplumsal dinamiklerdi. Demokrasi taleplerine

eşlik eden ulusalcılık temelli hareketler, bölgesel sorunların çözümlünü İspanya’da demokrasiye geçişin olmazsa olmazı hâline getirmekteydi. 7 Şubat 1978 tarihinde Bask bölgesi için bir Genel Konsey oluşturuldu ve bölgenin otonom statüsünün ayrıntılarının belirlenmesi için vakit geçirilmeksizin çalışmalara girişildi (Ametzaga, 2011: 17-18; Preston, 1987: 100). Genel Konsey’in başına, UCD’nin de katkısıyla, PNV temsilcisinin değil de PSOE adayı Ramón Rubial’in getirilmesi ise (Preston, 1987: 100), ülke genelinde olduğu gibi Bask bölgesinin kaderinin şekillenmesinde de sosyalistlerin komünistlere kıyasla çok daha fazla söz sahibi olacağına bir göstergesi oldu.

İspanya’da 6 Aralık 1978 tarihinde referandum ile kabul edilecek yeni anayasanın hazırlanması sürecinde de esas söz sahipleri, UCD ve PSOE oldu. 15 Haziran 1977 tarihindeki seçimlerde, parlamentodaki çoğunluğun, sağın ve solun “ılımlı” partileri tarafından elde edilmiş olması, anayasa hazırlama sürecinin uzlaşa içerisinde yürütülmesi için avantajlı bir ortam oluşturmuştu (Hopkin, 2005: 15). Bu koşullarda, seçimlerin ardından, bir anayasa taslağı hazırlaması amacıyla parlamento bünyesinde kurulan “Anayasal İşler ve Kamusal Özgürlükler Komisyonu”nun 36 temsilcisinden 17’sini UCD, 13’ünü PSOE üyeleri teşkil etti. Diğer temsilcilerden ikişer tanesi muhafazakâr Alianza Popular (AP) ve komünist PCE, 1’er tanesi ise Katalan milliyetçisi CIU ile Bask milliyetçisi PNV milletvekilleri arasından belirlendi (Özçer, 2006: 103). Bununla birlikte Anayasa hazırlama sürecinin tamamen sancısız bir biçimde gerçekleştiği de söylenemezdi. Örneğin taslak metnin komisyon değerlendirmeleri başladığında, UCD’nin, ilk 25 maddenin görüşmelerini AP ile yaparak muhafazakâr bir çoğunluk oluşturma çabası içerisine girdiği görüldü. PSOE, çalışmaların erken bir döneminde gerçekleşen bu duruma sert tepki gösterdi ve ilerleyen süreçte, taslağın şekillendirilmesinde UCD ile beraber belirleyici aktör olmayı başardı. PSOE’nin, söz konusu süreçte, nihai metne ciddi anlamda katkı sunabilmesinde, iktidar partisinden ayrı durduğu noktaları

net bir biçimde ortaya koymaktan geri durmaması etkili oldu. Anayasa çalışmalarında nasıl bir tutum takınacağı merak konusu olan PCE'nin de görüşmeler süresince uzlaşmacı bir pozisyonu korumaya gayret ettiği dikkat çekti. Bunda, seçimlerde alınan başarısız sonucun ardından partinin benimsemiş olduğu strateji etkiliydi. Franco dönemindeki örgütlenme kapasitesine karşın demokrasiye geçiş sürecinde sol içerisinde izole bir pozisyonda kalan Komünist Parti, bir sonraki seçimlere, ülkedeki genel yönelime uyumlu bir çizgide katılmaya gayret göstermekteydi (Hopkin, 2005: 15-16).

Anayasa tasarısı için 31 Ekim 1978 tarihinde parlamentoda yapılan oylamada 363 lehte, 6 aleyhte oy çıktı.⁷ Tasarı, Senato'dan da oldukça yüksek bir çoğunlukla geçti. Anayasa tasarısı aleyhinde oy kullananlar ya da oylamaya katılmayanlar ise ağırlıklı olarak PNV milletvekilleri idi. Anayasa görüşmelerinin devam ettiği yaklaşık bir buçuk yıllık süre zarfında bu çalışmalara karşı en sert tutumu benimseyen ve pek çok şiddet eylemi gerçekleştiren ETA'nın ve diğer ayrılıkçı Bask hareketlerinin gerilimi epeyce tırmandırdığı bir ortamda PNV, Bask bölgesine özerklik getiren anayasayı benimsiyor olmasına karşın hükümetle işbirliği içerisinde görünmek istemedi ve referandum için boykot çağırısı yaptı (Preston, 1987: 109). 6 Aralık 1978 tarihinde yapılan halk oylamasında, tasarı İspanya genelinde yüzde 88,5'lik bir oy oranı ile kabul edildiğinde de Bask bölgesindeki yerleşim yerlerinde oylamaya katılımın hayli düşük kaldığı görüldü (Kaya, 2019: 100).

Geniş bir mutabakat zemininde hazırlanan ve kabul edilen İspanya Anayasası'nın getirdiği yeniliklere kısaca değinmek de yerinde olacaktır. Bu yenilikler, üç temel nokta çerçevesinde ele alınabilir. Bunlardan birincisi, yeni Anayasa ile İspanya'nın evrensel ölçekte bir demokratik hukuk devleti olma yönünde kararlı bir adım atmış olmasıdır. 1978 Anayasası ile temel hak ve özgürlükler alanındaki ana ilkeler ortaya

⁷ 13 parlamenter, anayasa tasarısı oylamasına katılmamıştır.

konulmuş; kapsadığı alan oldukça geniş tutulacak bir biçimde eşitlik ve ayırım yapmama ilkesi kabul edilmiş, işkence ve aşağılayıcı muamele yasaklanmış, vicdani ret hakkının kanunla düzenlenmesi öngörülmüş, ifade ve örgütlenme özgürlüğü konusunda da demokratikleşme iradesinin net bir biçimde ortaya konulduğu hükümlere yer verilmiştir. Birbirinden çok farklı vizyonlara sahip olan kesimler arasında uzlaşuya dayanan Anayasa’da söz konusu uzlaşının her bir tarafının kaygılarının dikkate alınmasına özen gösterilmiş, ayrılıkçı talepler içerse dahi, şiddet çağrısı ya da şiddet eylemlerine yönelik övgü içermediği müddetçe her türlü ifadenin serbestliği esas alınmıştır (Özçer, 2006: 131-136). 1978 Anayasası’na dair ikinci önemli nokta, Anayasa’nın ülkede uzunca bir zamandır devam etmekte olan bölgesel sorunların çözümüne yönelik ciddi bir iradeyi temsil etmesidir. Anayasa görüşmeleri esnasında üzerinde en fazla mesai harcanan konulardan birini, bölgelerin hangi statüde ve ne şekilde yönetileceği konusu teşkil etmiştir. Uzun tartışmaların neticesinde, İspanya toplumunun çok milliyetli ve içerisinde çok sayıda farklı anadil bulunan bir toplum olarak kabul edilmesinden hareketle, “özerlik statüsü” Anayasa’ya yerleştirilmiştir. Buna göre merkezi devletin ve özerk yönetimlerin yetkileri belirlenmiş ancak kurulacak özerk toplulukların tespiti, Anayasa’nın kabulünün ardından çıkarılacak özel yasalara bırakılmıştır. Anayasa’nın resmiyet kazanmasının ardından, kendilerine daha önce geçici özerklik statüsü tanınmış Katalonya’nın ve Bask Bölgesi’nin statüleri 1979 yılının Aralık ayında güncellenmiş, ardından 1981-1983 yılları arasında on beş bölgeye daha özerklik tanınarak, bölgesel yönetimler konusunda günümüzde mevcut olan duruma ulaşılmıştır (Kaya, 2019: 145-154). Böylece sol, uzunca bir zamandan beri savunduğu federal modelden vazgeçmek, sağ da bölgeselleşme karşıtı tutumunu terk etmek durumunda kalmıştır. 1978 Anayasası ile şekillenen “bölgeci devlet örgütlenmesi” modeli çerçevesinde ortaya çıkan yeni yapılanmada, bir yandan siyasal iktidar üniter devlet modelinde olduğu gibi tek bir merkezde toplanırken, bir yandan da bölgeler merkezden aktarılan birtakım siyasal ve idari

yetkilerle donatılmıştır (Konuralp, 2019: 379). İspanya'nın yeni anayasası, merkezi yapı ile özerk bölgeleri içeren yapılanmanın bir arada işleyişini sağlayan bölgeli devlet modeliyle kayda değer bir örnek de teşkil etmiştir (Konuralp, 2019: 372). Demokratik niteliği ve özerklikleri esas alan adem-i merkeziyetçi karakterinin dışında, İspanya Anayasası'na dair üçüncü kritik noktayı ise ülkenin yeni siyasi düzenine dair esaslar oluşturmuştur. Yeni anayasa ile birlikte İspanya'da parlamenter monarşi düzeni kurulmuştur. Kral'ın yetkilerinin, klasik parlamenter sistemde devlet başkanlarına tanınan yetkiler gibi sınırlı ölçekte olduğu bu düzen içerisinde, Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan bir yasama organı kurulmuştur. Hükümetin Temsilciler Meclisi'ndeki çoğunluğa dayalı olarak kurulması ve bu Meclis'e karşı sorumlu olması da yönetim sisteminin klasik parlamenter düzene uygun temel özellikleri arasında yer almıştır (Özçer, 2006: 145-147).

Görüldüğü üzere, özellikle ülkenin son 40 yılı düşünöldüğünde ciddi bir dönüşümün önünü açacak bir karakter taşıyan ve bu bakımdan demokrasiye geçiş süreci içerisinde son derece anlamlı bir yere sahip olan yeni Anayasa'nın, toplumun mümkün olduğunca geniş kesimlerinin ortak kaygılarını gözeterek hazırlanmasına gayret edilmiştir. Ortak hassasiyetleri azami ölçüde gözetme çabası, sol partilerin de kabulüyle yetkileri epeyce sınırlandırılmış olsa da Krallık makamının da varlığını sürdürebilmesini berberinde getirmiştir. Aynı şekilde, bölgesel sorunlar konusunda da bir anlamda "orta yol" bulunmuş, gerek sol partiler gerekse de bölgeleri temsil eden siyasi oluşumlar, bu konudaki taleplerini ülkedeki genel eğilimi gözeterek sınırlandırmışlardır. Pek çok konudaki ortak zemin bulma çabası, demokrasi mücadelesini yürüten sınıfların farklı çıkarları temsil etmesiyle de doğrudan alakalıdır. İç burjuvazinin sınırlı bir görünürlükle ancak etkili bir destek verdiği, işçi sınıfı eylemliliklerinin dönem dönem öne çıktığı, yükselen orta sınıfın da hem ekonomik hem sosyal hayata ilişkin beklentilerinin giderek daha fazla görünürlük kazandığı bir ortamda gerçekteşen demokratikleşme, sözü

edilen toplumsal kesimler arasındaki uzlaşmazlıkların ortak hedef doğrultusunda törpülenmesini gerektirmiştir. Kaya'nın işaret ettiği üzere, uzlaşmanın pek de kolay olmadığı konularda “zaman kazandırıcı” düzenlemelerle esas çözümlerin ilerleyen zamanlara bırakıldığı da görülmüştür. Bunlardan birine, grev hakkı konusundaki anayasal düzenlemede rastlanmaktadır. Anayasa görüşmeleri sırasında PSOE ile PCE, çalışanların grev hakkına sahip olduğunun metinde açıkça yer almasını isterken; merkez ve sağ partiler, meslek vurgusunu içeren, “çalışanların mesleki çıkarlarının korunması için grev hakları vardır” şeklindeki bir ifade konusunda ısrarcı olmuşlardır. Neticede ise ilgili madde “çıkartlarının savunulmasında işçilerin grev hakkı tanınmıştır” şeklinde kabul edilmiş, grev hakkının kapsamı belirsiz bırakılarak, bir anlamda konunun ilerleyen zamanlarda siyasi mücadelelerin alacağı yöne göre netleştirilmesi karara bağlanmıştır (Kaya, 2019: 103).

2.3. 1979 ve 1982 Genel Seçimleri

Anayasa'nın kabulünün ardından, Başbakan Suárez ya yeni seçimlere gidecek ya da parlamentodan görevinin devamına dair onay isteyecekti. Suárez, birinci yolu tercih ederek 29 Aralık 1978 tarihinde, 1 Mart 1979'da yapılacak genel seçimleri duyurdu (Powell, 1996: 158). Franco döneminin sona ermesinin ardından yapılan ilk serbest seçimlerden sonra bu kez de 1978 Anayasası'nın getirmiş olduğu yeni siyasi-hukuki yapı içerisindeki ilk seçimler gerçekleştirilecek, böylece İspanya'da demokratikleşme yönünde kayda değer bir adım daha atılmış olacaktı.

Seçim öncesindeki kampanyalarda ise anayasa çalışmaları sırasında öne çıkan uzlaşmacı dil terk edilmiş vaziyetteydi. UCD, merkez oylarını başka partilere, özellikle de sola kaptırmamak için seçim öncesinde PSOE'nin “radikalliğini” vurgulayan bir söylemi sürekli gündemde tuttu. Kendisini demokratikleşmenin ana aktörü olarak konumlandıran UCD, sürecin devamının kendi iktidarına bağlı olduğu

mesajını vermekteydi. Bu söylem içerisinde UCD bir anlamda istikrarı temsil ederken, “sorumsuz politikaları ve devrimci fikirleri” ile “din karşıtı” PSOE ise güvenilir bir parti olmaktan çok uzaktı. PSOE’nin UCD’ye yönelik değerlendirmelerinin de benzer kaygılarla şekillendirildiği görölmekteydi. PSOE, seçim kampanyası boyunca, iktidar partisinin muhafazakârlığını ve Franco dönemi ile bağlarını vurgulayarak, rakibini mümkün olduğunca merkezden uzak bir parti olarak konumlandırmaya gayret etti (Maravall, 1979: 305-306).

1979 seçimleri öncesinde PSOE ile PCE arasında cereyan eden mücadele de anılmaya değerdir. Yürüttüğü kampanyada her bir “sosyalistin oyun” taşıdığı önemi sıklıkla vurgulayan PSOE, seçmenlere bu oyların küçük partiler için kullanılarak “ziyan edilmemesi” çağırısı yapmaktaydı. PSOE, PCE’nin 1977 yılında almış olduğu sınırlı miktardaki oya da göz koymuş vaziyetteydi. Solun iki büyük partisi açısından, işçi örgütlenmelerinin alacağı tavır da önem arz etmekteydi. PSOE, seçimlere, çalışanların haklarının geliştirilmesinin yanı sıra işsizlik, sosyal denge, eğitim, sağlık hizmetleri gibi konuların da merkezinde yer aldığı bir programla katıldı. PSOE’yi sosyal demokrat bir parti olarak gören PCE ise seçim kampanyasında, kendisine rakip olarak gördüğü Sosyalist Parti’nin bu yanını vurguladı. Komünist Parti mensuplarının, PSOE seçmenine, partilerini ilerleyen zamanlarda sosyalist çizgide görmek istiyorlarsa, bu seçimde oylarını PCE’den yana kullanmaları çağırısı yaptığı dahi göröldü. PCE, bir yandan da geniş ölçekli bir sol ittifakı oluşturmanın peşine düştü. Ancak İspanya solu içerisindeki Maoist ve Troçkist partiler, kendilerini solun esas temsilcisi olarak görmekte, Komünist Parti’ye şüphıyla yaklaşmaktaydılar. Bu nedenle PCE’nin solu toparlama girişimi amacına ulaşamadı (Maravall, 1979: 305-306). Bu noktada şunu da ilave etmek gerekir ki, PCE, sıkı kontrolü altında tutmaya gayret gösterdiği CC.OO’dan aldığı desteği de bu yıllarda yavaş yavaş yitirmekteydi. Sosyalistler ise ölkede işçilerin ikinci büyük sendikal örgütlenmesi olan ve öteden beri PSOE’ye

yakınlığı ile bilinen Genel İşçi Sendikası (UGT) ile olan ilişkilerinde eskiye kıyasla çok daha esnek bir tutum içerisindeydiler. İlişkinin bu karakterinin, PSOE'ya olan UGT desteğinde bir azalma meydana getirmediğı gibi birkaç yıl içerisinde UGT'yi İspanya'daki en büyük sendikal örgüt hâline getirdiğı de görülecekti (Heywood, 1987: 205).

Mart 1979 Seçimlerinin öncesindeki genel beklenti, seçimlerin parlamentodaki dağılımda ciddi değişiklikler meydana getirmesiydi; ancak beklenen olmadı ve partilerin oyları büyük oranda 1977 seçimlerindekiyle aynı seviyede kaldı. İktidardaki UCD'nin oylarında, yüzde 1'i dahi bulmayan bir düşüş meydana geldi. Ayrıca Parti, seçim yasasından kaynaklı olarak, parlamentoda üç yeni koltuk daha elde etti. 1979 seçimlerinde UCD'nin kentli nüfus arasındaki popülarlığının de devam ettiğı görüldü. Seçimlere Tierno Galván'ın PSP'si ile birlikte katılan PSOE açısından ise sonuç hayal kırıklığıydı. Her ne kadar parlamenter sayısını 118'den 121'e çıkarmış olsa da PSP ile kurmuş olduğı ittifak düşünöldüğünde, PSOE'nin seçimlerde yüzde 3'ün üzerinde oy kaybı yaşadığı görölmekteydi. 1979 seçimlerinin sonuçları, komünist sol açısından da olumlu değildi. 1977 seçimlerine kıyasla oylarında yalnızca yüzde 1,5 civarında bir artış yaşanan PCE, seçim öncesinde takip ettiğı uzlaşmacı çizgiden beklediğı neticeyi elde edememişti. 1977'deki başarısız sonucu Franco döneminin hatıralarına bağlayan komünistlerin elinde, son iki yıldaki politikaları ve yeni vurguları düşünöldüğünde, artık böyle bir bahane de kalmamıştı (Tusell, 2000: 269-274).

Seçim sonuçlarının yarattığı hayal kırıklığı, PSOE içerisinde ciddi bir çalkantı yaratacaktı. Seçimlerin ardından reformist kanat hemen harekete geçti. Reformistlerin öncü ismi, aynı zamanda Parti'nin de genel sekreteri olan Felipe González'di. González, henüz Mayıs 1978'de gazetecilere verdiğı bir röportajda, bir sonraki kongrede parti tüzüğündeki "Marksist" ifadesinin kaldırılması yönünde bir teklif sunacağını duyurmuş, bu durum, partinin sosyal demokrat bir çizgiye

evrilmekte oluşundan rahatsızlık duyan kanattaki huzursuzluğu artırmıştı (Preston, 1987: 115). Marksizm vurgusuna dair ısrar, esasen Parti'nin daha eski üyelerinden gelmekteydi. González çevresi ise PSOE'yi, sosyalist kimliği Marksist yanını önceleyen, sosyal demokrat bir partiye dönüştürmeyi amaçlamaktaydı. Reformcu kanadın seçim sonrasındaki yoğun çabalarına karşın 1979'un Mayıs ayındaki 28. PSOE Kongresi'nde González'in teklifi kabul görmedi ve Genel Sekreter istifa ettiğini açıkladı. González'in beklenmeyen hamlesi, Parti içerisinde uzunca bir süre tartışıldı ve tartışmaların neticesinde, Eylül ayının sonlarında olağanüstü bir kongre yapılması kararlaştırıldı. Reformcu kesimin hayli güçlenmiş olduğu bir ortamda gerçekleşen kongrede González yüzde 86'lık bir destekle yeniden Genel Sekreter seçildi. Tarihi kongrede Parti programının revize edilmesi de kararlaştırıldığında PSOE'nin yeni yönelimi artık iyiden iyiye şekillenmiş oluyordu (Aguair, 2006: 3; Preston, 1987: 116-117).

PSOE, kendisini Marksist olarak tarif etmeyi bırakıp, toplumun daha geniş kesimlerinden oy elde etmesini sağlayacağına inandığı bir söylemi benimserken, aynı dönemde PCE ise Leninizmi terk ederek (Andrade, 2013: 168) Avrupa komünizmi çizgisinde hareket etmeyi sürdürmekteydi. Parti, "resmi komünizme" karşı ilk olarak 1960'ların sonlarında dile getirmeye başladığı itirazlarını, 1970'lerin ortalarına gelindiğinde daha da keskinleştirmiş vaziyetteydi. Genel Sekreter Carrillo, "proleterya diktatörlüğü" terimini açıkça reddediyor, bu tezin İspanya gibi ölkeler için uygun olmadığını savunuyordu. Gelişmiş kapitalist ölkelerde çalışanların hegemonyasını kurmanın yolu proleterya diktatörlüğü değildi. Carrillo, İspanya'yı da dâhil ettiği bu ölkelerde, sosyalizme ancak demokrasi yoluyla varılabileceğini dile getiriyordu -ki bu bakış açısı çerçevesinde, sosyalizm aynı zamanda demokrasinin oldukça gelişmiş bir biçimini de temsil etmekteydi (Donofrio, 2013: 174-175). Bu yeni söylem, Parti içerisinde ihtilaf konusu da olmaktaydı. Avrupa komünizmi çizgisi, seçim sonuçları üzerinde olumlu anlamda bir

etki yaratmış olsa, Carrillo'nun bu süreçte gücü artabilirdi. Ancak seçim sonuçları iyi olmadığı gibi parti çalışan kesimler arasındaki desteğini de gündün güne kaybediyordu. PCE'nin 1978 yılında 240.000 civarında olan üye sayısının 1979 yılı içerisinde 140.000'lere kadar düştüğü görülecekti (Baker, 2000). Parti, yakın zamanda, monarşiye evet demiş, Moncloa Paktı'na destek vermiş, Anayasa sürecinde de oldukça uzlaşmacı bir tutum sergilemişti; ancak bunların hiçbirini, PCE açısından umduğu sonucu yaratmıyordu. Komünistler, daha geniş bir kitle desteği elde etmeyi ve ülke yönetiminde daha fazla söz sahibi olmayı beklerken, önceden desteklerini aldıkları kesimleri de kaybediyorlardı. Bu koşullarda Parti içerisindeki muhalefetin etkisi gittikçe arttı ve 1981'in Temmuz ayında gerçekleştirilen 10. Kongre'de yönetim ile Parti üyeleri arasındaki çatlak iyice netlik kazandı. Bu kongre, aynı zamanda, Avrupa komünizmi çizgisinin partiye hâkim olduğu son kongre olacaktı. (Donofrio, 2013: 176-177).

1979 Seçimlerine dair önemli bir beklenti de yeni Anayasa'nın da yürürlüğe girmesiyle beraber dönüşümün hız kazanmış olduğu bir ortamda, seçimlere katılımın ciddi oranda artmasıydı. Ancak beklenen olmamış, katılım yüzde 67 ile sınırlı kalmıştı (Maravall, 1979: 307). Bu durumun önemli bir nedeni, halkın demokrasiden umduğunu bulamamış olmasıydı. Özellikle ETA militanlarının başvurduğu sokak şiddetinin dozu giderek artmakta, işsizlik ve enflasyon gibi ekonomiye ilişkin sorunlarda ise olumlu bir gidişata rastlanmamaktaydı. Ciddi bir kesim, seçim ve referandumların, yaşamlarında kayda değer bir değişiklik yaratmadığı inancındaydı. Ayrıca her ne kadar tarihi bir dönüşümün önünü açmış olsa da Anayasa görüşmelerinin yalnızca komiteler vasıtasıyla gerçekleştirilmiş olması, sürecin kitlesel bir heyecan yaratmasının ve geniş kesimlerce sahiplenilmesinin önünü almıştı (Preston, 1987: 125). Ancak bu dönemde toplumsal düzeydeki temel kaygının, ekonomik koşulların giderek ağırlaşması olduğunu da vurgulamak gerekir. Moncloa Paktı zaten ücretlerde ciddi bir düşüş

meydana getirmişti. Petrol krizinin dünya genelindeki gelişmiş ülkelere olan etkisi, İspanya'da da görülmeye devam etmekteydi. Yüksek enflasyon ve artan işsizlik, Suárez hükümetini zayıflatmakta ve UCD'ye yönelik tepkinin büyümesine yol açmaktaydı (Powell, 1996: 161). 1980 yılına gelindiğinde, halk arasında işlerin Franco dönemindekinden daha kötü gittiği düşüncesinin dahi yer yer ortaya çıkmaya başladığı görülecekti (Preston, 1987: 125).

Ülkede demokrasiye geçiş sürecine dair heyecanın gitgide azaldığı ve krizin derinleştiği bu ortamda kritik bir hamle, PSOE'den geldi. Partisindeki hâkimiyetini son kongreden sonra iyice artıran ve içerideki sorunları büyük oranda çözmüş durumda olan Felipe González, bir süredir UCD'ye karşı sert bir muhalefet yürütmekteydi. PSOE, hem başbakan ve yakın çevresindeki yetkililerin özellikle ekonomik sorunlar karşısındaki çaresizliklerini sürekli gündemde tutmakta, hem de UCD içerisindeki sosyal demokrat kanat ile yakın ilişki kurmaktaydı. UCD'deki sola yakın isimler ile kurulan temas, Suárez'in, partisi içerisindeki gücünü de azaltmaktaydı. (Preston, 1987: 125-126). PSOE'nin kritik hamlesi ise Mayıs ayında parlamentoya hükümet hakkında sunduğu gensoru önergesi oldu. UCD hükümeti, önergeyi ufak bir oy farkıyla kazasız bir biçimde atlatsa da Suárez'in düşüşü sosyalistlerin bu girişiminden sonra daha da hız kazandı (Powell, 1996: 161-162; Tusell, 2000: 401). Başbakana yönelik parti içerisinden eleştiriler, zaman geçtikçe daha da keskin bir hâl aldı. Bu dönemde Suárez'in Kral ile olan ilişkisi da eskiye oranla epeyce zayıflamış durumdaydı. Tüm bunların neticesinde, Suárez, 29 Ocak 1981 yılının Ocak ayında görevinden istifa etti (Suárez-Íñiguez, 2011: 172-173). PSOE, kendisinin de bir anlamda önünü açtığı ve şekillenmesine büyük katkı sağladığı bu sürecin esas kazananıydı. Nitekim 1980 yılının yaz aylarından itibaren, kamuoyu yoklamalarında da sosyalistlerin merkez sağın önüne geçtiği görülmeye başlanacaktı. (Tusell, 2000: 402). Bu dönemin, İspanya'daki demokratikleşmenin seyri açısından bir başka

önemli özelliği de ilerleyen yıllarda ülkedeki demokrasinin nasıl bir içeriğe sahip olacağının daha da netlik kazanmasıydı. Süreç içerisindeki rolü ve belirleyiciliği giderek artan PSOE, kendi iktidarının, kapitalizme meydan okuyan, sermaye sınıfının çıkarlarıyla uyuşmayan bir modeli esas almayacağını ortaya koymuş durumdaydı. Parti'nin mülkiyet haklarına ilişkin olarak da kuşku yaratabilecek bir tutumu söz konusu değildi. Bu, burjuvazinin yanı sıra orta sınıflar nezdinde de PSOE'nin prestijini yükselten bir durum olma anlamını taşıyordu.

Suárez'in istifasından yaklaşık bir ay sonra meydana gelen darbe girişimi esnasında parlamentonun sergilemiş olduğu tutumun da İspanya'nın demokrasiye geçiş süreci içerisinde oldukça anlamlı bir yeri vardır. 23 şubat 1981 tarihinde, yeni başbakan Calvo Sotelo'nun hükümet programının okunacağı oturumun öncesinde Yarbay Antonio Tejero öncülüğünde gerçekteşen bu girişim, hem parlamentodaki direniş hem de Kral Juan Carlos'un Tejero'ya destek vermemesi neticesinde başarısızlıkla sonuçlandı. Demokrasiye sahip çıkma konusunda ortaya konulan ortak irade, İspanya'da otoriter rejimin yeniden tesis edilmesinin kolay olmadığını gösterdi. Öte yandan bu girişim, artık geride bırakılmış olduğu düşünölen bazı anlaşmazlıkların yeniden canlanması endişesini de doğurmuştu. Bu nedenle, darbe girişiminin ardından UCD ve PSOE, yakın dönemde elde edilmiş olan kazanımların korunması için aralarındaki mesafeyi yeniden kapatma yoluna gitti ve PSOE, UCD'ye yönelik sert muhalefetini bir süreliğine askıya aldı (Kaya, 2019: 120-121; Suárez-İñiguez, 2011: 172-173).

řu da var ki, UCD'deki erime, artık kendisine yönelik etkili bir muhalefet olmaksızın da sürme eğilimindeydi. Yeni lider Calvo Sotelo, ilk başta bir heyecan yaratsa da Parti içerisindeki tartışmaların önünü almayı başaramadı. Partililerin bir kısmı UCD'nin yerinin daha sağda olması gerektiğini, bazıları da merkezden giderek uzaklaşıldığını savunuyordu. Neticede önce sosyal demokrat eğilimlilerin bir bölümü Parti'yi terk etti, ardından da çok sayıda milletvekili UCD'den ayrılarak

AP'ye katıldı. Bir süre sonra erken seçim zorunlu hâle gelecek ve demokrasinin kuruluşunun ardından gerçekleşen üçüncü genel seçimlerin galibi bu kez açık bir fark ile PSOE olacaktı (Marcus, 1983: 281-282).

Sosyalistlerin yüzde 48'in üzerinde bir oy oranı ile gerçek anlamda bir zafer elde ettikleri 1982 Genel Seçimleri öncesindeki gidişat, PSOE'nin bu zafere nasıl ulaştığını da ortaya koymaktadır. Önceki parafalarda belirtildiği üzere UCD, 1979 seçimlerinden sonra büyük bir kriz içerisine girmişti. Ekonomik sorunların bir türlü ortadan kaldırılamamasının yanı sıra şiddet olaylarının, özellikle de ETA şiddetinin önünün alınamamış olmasının beslediği bu kriz, son kongresinin ardından tek-vücut hâline gelmiş olan PSOE'nin karşısında iktidar partisini gitgide daha da etkisiz hâle getirdi. Ancak PSOE'yi bu kadar güçlendiren, salt merkez oylarını paylaştığı UCD'nin zayıflaması değil, aynı zamanda soldaki rakibi olan PCE'nin içerisinde bulunduğu çıkmaz oldu. Komünist Parti içerisinde, ciddi fikir ayrılıkları mevcuttu. Carrillo'nun ısrarla takip ettiği Avrupa komünizmi çizgisi, parti içerisinde genel bir kabul görmüş değildi. Ayrıca PCE'de parti içi demokrasi, Avrupa komünizmi çizgisinin gerektirdiği bir esnekliği taşıyamıyordu. Dolayısıyla Carrillo, dışarıya karşı uzlaşmacı bir tavır içerisindeyken, içeride katı tutumunu devam ettiriyordu. Bu tutumla da bağlantılı olarak partiden ayrılanların sayısı günden güne artmaktaydı. Bir başka önemli problem de demokrasiye geçiş sürecine kesintisiz bir biçimde eşlik eden ekonomik sorunlardı (Andrade, 2013: 188-189). Bu sorunların birinci dereceden mağdurları arasında işçiler vardı; ancak PCE, bu konuda kendisinden beklenen türden bir tutumu ortaya koyamamaktaydı. Bu durum, hem Komünist Parti içerisinde hem de çalışan sınıflar arasında ciddi bir hoşnutsuzluk yaratmaktaydı. 1982 seçimlerinde PCE'nin oylarındaki erime ile Parti'ye karşı olan tepki somutlaştı. Komünist Parti, çok büyük bir oy kaybı yaşadığı seçimlerde, oyların yalnızca yüzde 4,1'ini elde edebildi. PCE, oylarının çok önemli

bir kısmını, 1979'daki olağanüstü kongresinin ardından parti içerisindeki sorunları büyük ölçüde çözmüş olan ve bu bakımdan seçmenlere daha fazla güven veren PSOE'ye kaptırmış vaziyetteydi.

Yönetimi sosyalistlerin elde etmiş olması bakımından İspanya'da demokrasiye geçiş sürecinin de son aşaması olarak değerlendirilebilecek olan 1982 Seçimleri, katılım oranının yüksekliği bakımından da ülkenin seçim tarihi içerisinde anlamlı bir yere sahipti. Bu kez seçmenlerin yüzde 80,2'si sandıklara gitmişti (Kaya, 2019: 121). Bu durumun, geçiş sürecindeki sıkıntılara karşın değişime dair kuvvetli bir umudun toplumda varlığını sürdürmekte olduğunu gösterdiği ileri sürülebilir. Yine bu seçimlerde dikkat çeken bir nokta da uçlardaki partilerin sistemden büyük oranda tasfiye edilmesiydi. Radikal sağın Fuerza Nueva'sı, parlamentodaki tek koltuğunu da kaybedecek, seçimlerden bir süre sonra da kendisini feshedecekti. Sağın uçtaki bir başka partisi olan, Tejero liderliğindeki *Solidaridad Española* da seçimde oldukça düşük bir oy elde edebildi. Sürecin gidişatına uygun bir biçimde, merkez, ılımlı bir reformculuğu takip eden sosyalistler ile muhafazakârlar arasında⁸ bölünmüştü (Marcus, 1983: 286). Demokrasiye geçiş sürecinin başındaki uzlaşmacı eğilimler, sürecin sonunda da kendisini göstermeye devam etmekteydi. En önemlisi ise iktidarda artık, Francocu geçmiş ile belli ölçülerde bir devamlılık içerisinde olan sağ partiler değil, eski rejimin daima hedefinde olmuş bulunan sosyalistler vardı.

Sonuç

İspanya'da 1936-1939 yılları arasında gerçekleşen iç savaş arkasında yüzbinlerce kayıp bıraktı, iç savaşı takip eden Franco yılları da yoğun bir siyasi baskı ile geçti. Franco döneminin sonlarına doğru ülkede yaşanan ekonomik büyüme ise İspanya toplumunun sosyolojik yapısında

⁸ Yüzde 48'lik oy oranına sahip olan PSOE'den sonra ikinci sırada gelen parti olan AP, oyların yüzde 26,4'ünü elde etmişti.

da ciddi bir dönüşümü beraberinde getirdi. Bunun etkileri esas olarak 1960'ların sonlarında görülmeye başlandı. 1975 yılında Franco öldüğünde, İspanya'da hak ve özgürlük mücadeleleri, epeyce güç kazanmış vaziyetteydi. Ancak iç savaşın hatıraları da anılarda tazeliğini korumaktaydı. Bu nedenle İspanya'da demokrasiye geçiş, yeni bir şiddet dalgasına sebep olmamak adına, tarafların oldukça temkinli ve uzlaşmacı bir tutum içerisinde hareket etmeye gayret gösterdikleri bir süreç olarak yaşandı.

İspanya'yı demokratikleşmeye zorlayan koşullar, büyük oranda 1960'lardaki sosyoekonomik gelişmelerin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştı. Söz konusu dönemde ülkeye yönelik yatırımlar artmış, hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleşmiş, egemen sınıflar içerisinde bundan en kârlı çıkan kesim de komprador burjuvazi olmuştu. Bu durum, sermaye sınıfı içerisindeki çelişkileri de artırmış; sanayileşme ile birlikte gücünü artıran ancak komprador burjuvazinin aksine yabancı sermaye ile daha sınırlı bir ilişki içerisinde olan iç burjuvazi, içerisinde bulunan koşullar çerçevesinde, birbirinden farklı çıkarları temsil eden toplumsal kesimlerle ülkedeki etkisi giderek artan bir ittifak içerisinde girmişti. İspanya'daki demokratikleşme sürecine de karakterini veren bu ittifak, görünürde yukarıdan aşağıya gerçekleşmekte olan reformların, esasen 1960'ların sonlarından itibaren etkisi gitgide artan toplumsal mücadelelerin yarattığı basınçla ilişkili olarak ele alınmasını gerektiğini de ortaya koymaktaydı. Dolayısıyla, burjuvazinin yakın dönemde güçlenmiş olan bir kanadı ile aynı dönemdeki sosyoekonomik gelişmelerin neticesinde kendilerini ifade etme alanları genişlemiş olan çeşitli toplumsal kesimler, rejim karşıtlığı ekseninde bir araya gelmiş; yeni düzen, İspanya'nın güçlenen burjuvazisi ile geniş toplumsal kesimlerin temsilcilerinin birbirlerine verdikleri karşılıklı tavizler çerçevesinde şekillenmişti.

Bu süreçte solun içerisinde ise PSOE ülkenin ilerleyen yıllarına da damgasını vuracak bir aktör olarak öne çıktı. 1959 sonrasında takip

edilen ekonomi politikaları, orta sınıfın nüfus içerisindeki oranını artırmıştı. PSOE, demokratikleşme sürecinde gitgide merkeze daha fazla yakınlaşarak, genişleyen orta sınıftan aldığı desteği kademe kademe yükseltmeyi başardı. Sosyalistler, geleneksel seçmen kitlesi olan işçi sınıfı ile eskiye kıyasla daha sınırlı bir ilişki içerisinde olsalar da bu kesimden de destek almayı sürdürebildiler. Süreç içerisinde PSOE'nin zaman zaman bazı konularda birtakım "radikal" vurguları öne çıkardığı görülse de Felipe González kanadının parti içerisinde gerçek anlamda hâkimiyetini kurması ile birlikte bu eğilimlerin terk edildiği görüldü. Zaten İspanya vatandaşlarının çoğunluğunun nezdinde de Sosyalist Parti, solun ılımlı ve uzlaşmaya açık kanadını temsil etmekteydi. Bu çerçevede Parti'nin sosyalizm anlayışı, yeni bir düzen kurma hedefini değil, mevcut sistem içerisinde gerçekleştirilecek sosyal demokrasi esaslı düzenlemeleri içermekteydi. PSOE, özellikle 1979 yılının Eylül ayında gerçekleştirilen olağanüstü kongresinin ardından kendisine biçilen bu misyonu iyice benimsedi ve refah seviyelerinin Avrupa ülkelerine benzer bir ekonomik modelin tesis edilmesiyle artacağı inancında olan geniş bir kitle nezdinde Parti'nin yeni yönelimi ciddi bir karşılık buldu.

İspanya solunun bir diğer etkili partisi olan PCE açasından ise demokrasiye geçiş süreci, yoğun imaj tazeleme gayretlerine karşın ciddi bir güç kaybı ile tamamlandı. Komünist Parti, aslında pek çok konuda kendisinden beklenmeyecek ölçüde esnek bir tutum sergileyerek, sürece inkâr edilemeyecek bir katkı sundu. Uzun yıllar boyunca Krallık karşıtı bir çizgide olan Parti'nin, demokratikleşme sürecinde birtakım şartlarla monarşinin devamını kabul ettiği görüldü. PCE, bu dönemde, bölgelerin yönetimi konusunda da self determinasyon ilkesini merkeze alan söylemini terk etti. Ancak PCE'deki güç kaybında esas belirleyici etken, geleneksel tabanından elde ettiği desteğin azalmasıydı. Franco döneminde yürüttüğü gizli muhalefet çalışmaları süresince işçi sınıfı içerisinde hatırı sayılır bir desteği elde etmeyi başarmış olan Parti'den geçiş döneminde de beklenen, söz konusu kesimin sözcülüğünü

üstlenmesi ve süregelen eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı esas alan bir politika takip etmesi idi. PCE, bunu yapamadığı gibi Moncloa Paktı örneğinde görüldüğü üzere çalışanların ücretlerinde kesintiler öngören bir düzenlemenin imzacısı olmaktan da geri durmadı. Bu süreçte PCE'yi ayrıca zayıflatan, sosyalizm adına ne SSCB'nin ne de Doğu Avrupa ülkelerinin örnek bir model teşkil edebiliyor olmasıydı. Parti, her ne kadar 1970'lerin sonlarından itibaren Avrupa komünizmi çizgisini takip etmeye başlamış olsa da sosyalizmin SSCB'deki uygulamasının temsilcilerinden biri olarak görülmeye devam etmekteydi. Bu da takip ettiği ılımlı politikalara karşın CE'nin geniş bir kitlesel destek sağlamasını neredeyse olanaksız hâle getirmekteydi. Bu duruma, yakın bir tarihe kadar arasında kuvvetli bir bağ olan işçi sınıfının desteğini büyük oranda yitirmesi de eklenince demokrasiye geçiş, PCE açısından ağır bir hasarla noktalandı.

Bilgi Notu

Makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

Aguiar, F. (2006). The Spanish Socialist Workers Party (PSOE), 1879-1988 from Republican to Liberal Socialism. *IESA Working Paper Series*, 19.

Ametzaga, X. I. (2011). Hegoalde and the Post-Franco Spanish State. P.I. Güell, X.I. Ametzaga (Ed.), *Basque Political Systems* içinde (13-32. ss.). Center for Basque Studies.

Anaya, P. O. (2002). *European socialists and Spain: The transition to democracy*. Palgrave.

Andrade, J. (2013). El PCE y el PSOE en (la) Transición. Intelectuales, militantes y medios de comunicación ante la evolución ideológica de la izquierda. *Ayer* 89(1), 167-196.

Anson, B. (2002). *The limits of Destalinisation: The Spanish Communist Party 1956-1965*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Londra: London School of Economics and Political Science.

Aramberri, J. R. (1979). The political transition in Spain: An interpretation. *Socialist Register*, 18, 172-203.

Azagra, R. G. (2007). La prensa Española Ante la Designación de Adolfo Suárez como Presidente del Gobierno en Julio de 1976. *Doxa Comunicación*, 5, 59-76.

Baker, P. (2000). The Spanish transition to democracy - A missed opportunity for the left?

http://www.socialisthistorysociety.co.uk/?page_id=189

Blanco, M. Á. A. (2020). Famine in Spain during Franco's dictatorship (1939-52). *Journal of Contemporary History*, 56(1), 3-27.

Bowen, W. H. (2006). *Spain during World War II*. University of Missouri Press.

Bowen, W. H. (2017). *Truman, Franco's Spain, and the Cold War*. University of Missouri Press.

Carr, R. (1982). *Spain, 1808-1975*. Oxford University Press.

Conversi, D. (2000). *The Basques, the Catalans and Spain: Alternative routes to nationalist mobilisation*. Hurst & Company.

Donofrío, A. (2013). El final del eurocomunismo y el Partido Comunista de España (PCE). *Studia Histórica-Historia Contemporánea*, 31, 167-191.

Foweraker, J. (1987). Corporatist strategies and the transition to democracy in Spain. *Comparative Politics*, 20(1), 57-72.

Harrison, R. J. U. & Corkill, D. (2004). *Spain: A modern European economy*. Ashgate Publishing.

- Heywood, P. (1987). Mirror-images: The PCE and PSOE in the transition to democracy in Spain. *West European Politics*, 10(2), 193-210.
- Hopkin, J. (2005). From consensus to competition: The changing nature of democracy in the Spanish transition. S. Balfour (Ed.), *The Politics of Contemporary Spain* içinde (6-26. ss.). Routledge.
- Kaya, A. R. (2019). *İspanya: Faşızmden demokrasiye*. Ayrıntı Yayınları.
- Kennedy, P. (2009). The Spanish socialist workers' party: Continuity, innovation and renewal. J. Callaghan, N. Fishman, B. Jackson, M. Mcivor (Ed.), *In Search of Social Democracy: Responses to Crisis and Modernisation* içinde (93-111. ss.), Manchester University Press.
- Konuralp, E. (2019). İspanya'da bölgele devletle tarihsel gelişimi, yasal düzeni ve siyasal yapılanışı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(1), 345-402.
- Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *The American Political Science Review*, 53(1), 69-105.
- Maravall, J. M. (1979). Political cleavages in Spain and the 1979 general election. *Government & Opposition*, 14(3), 299-317.
- Marcus, J. (1983). The triumph of Spanish socialism: The 1982 election. *West European Politics*, 6(3), 281-286.
- Mujal-Leon, E. (1980/81). Catalanismo, the left, and the consolidation of Centrism in Spain. *World Affairs*, 143(3), 298-317.
- Nicastro, J. A. (1979). *Eurocommunism, Spain, and the views of Santiago Carrillo*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Amherst: University of Massachusetts Amherst.
- Özçer, A. (2006). *Çoğul İspanya: Anayasal sistemi ve ayrılıkçı terörle mücadele modeli*. İmge Kitabevi.

- Payne, S. G. (1999). *Fascism in Spain*. The University of Wisconsin Press.
- Poulantzas, N. (1976). *The crisis of the dictatorships*. NLP.
- Poulantzas, N. (2019). *Faşizm ve diktatörlük*. (Çev: A. İnsel), İletişim Yayınları.
- Powell, C. (1996). *Juan Carlos of Spain: Self-made monarch*. MacMillan.
- Powell, C. (2016). Revisiting Spain's transition to democracy. S. Florensa (Ed.), *The Arab Transitions In a Changing World: Building Democracies in Light of International Experiences* içinde (38-54. ss.). Futurgrafic S.C.C.L.
- Preston, P. (1987). *The Triumph of democracy in Spain*. Routledge.
- Preston, P. (1988). The decline and resurgence of the Spanish Socialist Party during the Franco regime. *European History Quartetly*, 18, 207-224.
- Rodríguez, C. (2006). Soğuk savaş döneminde İspanya ile Türkiye'nin Batı Bloku'na katılımı. P. M. Asuero (Ed.), *İspanya-Türkiye 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk* içinde (319-341. ss.), (Çev: P. B. Çarum), Kitap Yayınevi.
- Sampere, X. D. (2013). The Workers' movement and political change in Spain, 1956-1977. *International Labor and Working-Class History*, 83, 70-85.
- Soldevilla, G. F. (2009). De las Armas al Parlamento: Los Orígenes de Euskadiko Ezkerra (1976-1977). *Revista de Historia Contemporánea*, 8, 245-265.
- Soro, J. M. (2019). Public opinion and political culture in a post-fascist dictatorship (1957-1977). M. Á. R. Carnicer (Ed.), *From Franco to*

Freedom: The Roots of the Transition to Democracy in Spain, 1962-1982 içinde (101-136. ss.), Sussex Academic Press.

Suárez-Íñiguez, E. (2011). La transición a la democracia en España: Adolfo Suárez y la Ruptura Pactada. *Estudios Politicos*, 23, 161-177.

Tusell, J. (2000). *Historia de España en el siglo XX - IV. La transición democrática y el gobierno socialista*. JeSsE.

EXTENDED ABSTRACT

The Civil War of Spain (1936-1939) left hundreds of thousands of casualties behind, and the years of Franco, following the Civil War, passed with intense political pressure. However, the economic growth experienced in the country towards the end of the Franco period brought a serious transformation in the sociological structure of Spanish society. When Francisco Franco, the head of the dictatorial regime in Spain, died in 1975, there was a strong will to transition to democracy in Spanish society. The social and economic transformation experienced in the country in the 1960s had changed the face of the society considerably, and it was seen that the struggles for rights and freedoms gained strength despite the oppressive structure of the regime. However, it could not be expected that the privileged sections of the new state built under Franco would easily abandon their positions. Also, memories of the Civil War were still alive in the country. This situation created a deep suspicion among different social segments and their representatives, even though they agreed on the transition to democracy.

The subject of examination of this study is the policies followed by the PSOE and another rooted party of the Spanish left, the Communist Party of Spain (PCE), in the process of democratization. While doing this, the democratization process in Spain and the positions taken by the two parties in the process are examined by using the theoretical analyzes developed by Nicos Poulantzas regarding the dissolution of dictatorships. It is tried to be understood that how the PSOE managed to be a more effective actor compared to the PCE in the process of transition to democracy. For this purpose, firstly, general information was given about the political and economic structure dominated the country during the Franco period. Then, the years of democratization were divided based on the vital breaking moments. Critical developments in the process are discussed by focusing on the policies followed by the PSOE and the PCE. In the conclusion part, a general evaluation was made about the roles of the two major parties of the left in the transition to democracy and how they were affected by the process.

The most striking feature of the transformation in Spain between 1975 and 1982 was that the parties acted in a very cautious and conciliatory attitude in order not to cause a wave of violence similar to the Civil War. In this process, on the left, the PSOE stood out as an actor that would leave its mark on the country's future years. The economic policies followed after 1959 had increased the rate of the middle class in the population. By getting closer to the center in the democratization process, the PSOE was able to gradually increase the support it received from the expanding middle class. Although the socialists had a more limited relationship with the working class, which

was the traditional constituency of the party, they were able to continue to receive support from this segment as well.

Even though the PSOE tended to take a radical stance on certain issues at times, it was seen that these tendencies were abandoned with the real domination of Felipe González's wing within the party. In the eyes of the majority of the citizens of Spain, the Socialist Party represented the moderate and compromising wing of the left. In this framework, the Party's understanding of socialism did not include the goal of establishing a new order, but the social democracy-based arrangements to be realized within the existing system. The PSOE embraced this mission, especially after its extraordinary congress held in September 1979, and the new orientation of the Party was supported by large segments of the society which believed that their welfare levels would increase with the establishment of an economic model similar to those in European countries.

For the PCE, another influential party of the Spanish left, the transition to democracy was completed with a serious loss of power despite its intense efforts to refresh the image. The Communist Party made an undeniable contribution to the process by displaying an unexpectedly flexible attitude on many issues. It was seen that the Party, which had been in an anti-monarchy line for many years, accepted the continuation of the Kingdom under certain conditions during the democratization process. Throughout this period, the PCE also abandoned its discourse centering on the self-determination principle regarding the management of regions.